РАЙГУРÆН БÆСТИ СÆРБÆЛТАУ ТОХ — НÆ ЕУГУРЕЙ ТАБУЙАГ ИХÆС!..

Петр СТОЛЫПИН (1862-1911), Ужржсей министрти Совети сжрдар 1906-1911 жнзти: «Ужржсе багъжуай кжнуни гъуддаги мах еугуржйджр гъжуама исеу кжнжн, исжмуагон кжнжн нж тухархайд, нж ихжстж жма нж бартж еунжг тжккж ужлиауджр бари – Ужржсей тухгин уни бари – фарс рахужцуни туххжй...»

УÆРÆСЕ АБОНИ ДÆР ТУХГИН ÆЙ!.. ÆМА НИККИ ТУХГИНДÆР КÆНДЗÆНÆЙ!..

Ужхжн жй Ужржсей Президент Владимир Путин жржги Федералон Æмбурди ци Нистаужни хжццж радзубанди кодта, уой сжйрагджр гъуди. Нж паддзахади разамонжг си бжстонжй жрдзубанди кодта нж бжсти абони цардаржэти жхсжнадон-политикон, социалон-экономикон жма берж жнджр ахсгиаг фарстати фждбжл.

Æ радзубанди ба райдæдта, абони нæ бæстæн уæлдай сагъæссагдæр ци фарста 'й, уомæй:

– Нæ историон хе зæнхитæбæл цæрæг адæми багъæуай кæнуни, нæ бæсти æдасдзийнадæ исæнæмæнгæ кæнун, æма, Украини 2014 анзи фæффæлдæхти фæсте ци нацистон режим исæнтæстæй, уомæй ци тасдзийнадæ цудæй, уой фесафуни туххæй нæ анзи размæ багъудæй сæрмагонд тугъдон операци исаразун.

Сумах жій зонетж, мах алциджр бжргж аразтан, цжмжій сабурдзийнади мадзжлтти фжрци еугур зиндзийнждтж райеуварс кжнжн, ужэзау нихмжлжуджій жнж буцжужій рацжунжн. Фал нж нихмж архайгутж нж фжсаууон фудджрагжн жнджр зундирахастбжл хужст адтжнцж, сжхе цжттж кодтонцж жнджр хузи. Нигулжінаг политиктж зжрдж жвардтонцж сабурдзийнаджій, фал куд уи-

нæн, уотемæй сæхе гадзирахаттæй цæугутæй равдистонцæ.

Уæрæсей Президент Владимир ПУТИНИ Нистауæн фегъосун кæнуни фæдбæл хунд æрцудæнцæ сæрмагонд тугъдон операций архайæг æфсæддонти агъазиау къуар дæр. Се 'хсæн адтæй не 'мзæнхон, Цæгат Иристони паддзахадон медицинон академий рауагъдон, медицинон служби лейтенант Мария МИРОШНИЧЕНКО. Операций архайуй æ тæккæ райдайæнæй фæстæмæ. Æма е 'хсаргин æскъуæлхтдзийнæдти туххæй медиктæй фиццаг хуарзæнхæгонд æрцудæй тугъдон хуæрзеуæгæй.

АХСГИАГ ГЪУДИТÆ

НÆ УÆЛАХЕЗ – НÆ ЕVДЗИЙНАДИ!..

Сæрмагонд операци жма уой хжццж баст гъуддæгути туххæй бараггенæй дзорун ке бон **ж**й, уон**ж**й еу жнжмжнгж 'й ГОБЕТИ Ибрагим – на республики Сæргълæууæги æма Хецауади Администраций разамонæг. Аци мадзал кæджй райдждта, ужджй фжстеме цал ема цал хатти адтаей, е ками аразт цануй **жма си цжгатиристойнаг** æфсæддонтæ кæми apхайунцæ, еци рауæнти. Не хъазауатонти 'мзæнхон хæццæ æмархайд фæккæнуй, фæййагъаз кæнун син цæмæй фæгъгъæуй, уой фæдбæл фарстатæ кæрæйкæронмæ исаразуй. Раст зæгъгæй, еугур еци гъуддæгутжбжл жргомжй некжд некеми федздзоруй. Фал **жр**жги, **Фидибжстж** гъжуайгæнæги Бони хуæдразмæ ба уждджр еуцжйбжрцжджр син сæ кой ракодта, газет «Северная Осетия»-йи уацхәссәги хәццә фембәлди рестег. Е радзубандийей хецжн хжйттж мах джр абони мухур кæнæн.

- Зонжн жй, Цжгат Иристони фжсевжджй абони беретж архайунцж сжрмагонд тугъдон операций. Зонжн уой джр, жма нж республики рдигжй уонжмж лжмбунжг цжстдард цжуй, жма бжргж хуарз уидж, еци ауодундзийнадж комкоммж циуавжр жй, нж тугъдонтжн ци хузи агъазгонд цжуй, уой бжлвурдджржй раргом кжнун.

– Аци æфсæддон мадзали тæккæ райдайæнæй фæстæмæ нæ республикæ еудадзугдæр архайуй аллихузон гъæугæ гъуддегутей не тугъдонтен агъаз кæнунбæл – уой дæр айдагь материалон-техникон фæрæзнитæй нæ, фал ма моралон æгьдауæй дæр. Уæхуæдтæ 'й хуарз зонетæ, нæ республики Сӕргълӕууӕг Сергей Меняй**ло** ахид баберег кенуи, тугьдон архайд сæйрагдæр кæми цæуй, еци рауæнтæ. Æма, æхе цардæн кæд хъæбæр тæссаг фæууй, уæддæр не 'мзæнхонти фарсмæ ке фæууй, е уонæн агъазиау нифс дæттуй. Нæ республики Сæргълæууæг син дæттуй практикон æма унаффæгæнæг агъаз, æ бон цæйбæрцæ 'й, уойбæрцæ Сергей Меняйло жхужджг жй жцжг тугъдон лæг, вице-адмирал, ес има устур фалтарддзийнада **жма еци жгъдаужй**

не 'фсæддонтæн сæ гъолæ сах рабадтæй.

УÆРÆСЕ АБОНИ ДÆР ТУХГИН ÆЙ!.. ÆМА НИККИ ТУХГИНДÆР КÆНДЗÆНÆЙ!..

Еугур фудракæндтитæмæ кастæнцæ уæлæнгай цæстингасæй, нæ уидтонцæ маруни политикон цаутæ, репресситæ. Нигулæйнаг бæстити академити националистон батальонти иуонгти ахур кодтонцæ, тохæндзаумау гъæуагæ сæ нæ уагътонцæ.

ХÆРАЙНАГÆН КУД ФУЛДÆР ГÆДЗÆ КÆНАЙ, УОТÆ ФУДАХЪÆЛДÆР КÆНУЙ...

Сæрмагонд тугъдон операций разма Киев бадзурдта исаразта Нигулæни бæстити хæццæ, цæмæй син тугъдон хуæдтæхгутæ, ПВО-й фæрæзнитæ, æндæр уæззау техникæ æрветонцæ, уой туххæй. Фæндадтæй ма Киеви ядерон тохæндзаумау дæр райсун, гъуди 'й кæнун. Нæ бæсти арæнти рази Америки Еугонд Штаттæ æма Цӕгататлантикон блок е 'фсæддон базитæ, сосæг биолабораторитæ, тагитæ æрæвардта, тугъдон архайди театрæн рагацау бундор æвардта, сæ дæлбарæуæвæг киеваг режим цæттæ кодтонца устур тугъдма.

Абони сæ архайдбæл сæттунцæ, æфсæрми нæ кæнунцæ, сæ гадзирахатдзийнадæй сæ-

рустур жнцж, Минскаг аразидзийнадж, нормандиаг формат ба сжмж дипломатон спектакли хузжн кжсуй. Донбасс арти ку иссугъджй, Ужржсе ж зжрдж сабурдзийнаджбжл ку дардта, ужд етж ба гъазтонцж аджми царджй.

Куд зонетæ, уотемæй евгъуд **жноси 1930 жнзти джр Нигулжн** нацисттæн над байгон кодта Германий разамунди бунатмæ. Нур ба Украини гъавунца Уаресей нихме архайег паддзахадæ исаразун. Еци фæндæн æ бундор жй евгъуди, ХХ жноси, нæуæгæй си неци ес. Нигулæн гъуддаги бацудӕй, Украини Конституций нихма фаффалдахт исаразта. Украини Гæрзефтонг тухта жма Национ гвардий зардеме хъебер цеунце эсэсовон иуонгти шевронтæ. Дессаг **ж**й, Нигул**ж**ни хецауад**ж** уони на ладарунца? Цума цаман? Уомæн æма син уæлдай нæй, Уæрæсей нихмæ ка тох кæнуй, е. Уæрæсейæгти нихмæ архайуни проект жй нж бжсти нихмж реваншистон политики еу хай.

Мах Украини адæми хæццæ нæ тох кæнæн, уотæ рауадæй,

жма е жхужджг киеваг режими уацайраг иссжй. Аджми туххжй неке гъуди кодта, цжттж сж кодтонцж марунмж, уомж 'рцуджнцж, жма си жнжпайда жрмжг исаразтонцж. Уой туххжй жнцон нжй дзорун, фал уавжр ужхжн жй.

Буцæутæ æма уонæми адæм ке исæфунцæ, уой туххæй бæрнондзийнадæ хауй нигулæйнаг разамундмæ. Киеваг режим дæр уой фуд æй. Украинаг адæм син æцæгæлон æнцæ.

Абони Украини фудбæлæхтæ ка аразуй, уонæн е фиццаг хатт нæй – уæхæн дудзæсгонæй сæхе бавдистонцæ Югославий, Ираки, Ливани, Сирий æма ма берæ æндæр рауæнти æверхъаудзийнæдтæ ку аразтонцæ, уæд дæр. Еци аллайагдзийнадæй сæхе некæдбал искæдзос кæндзæнæнцæ. Цæсгондзийнадæ, æууæнкæ, хуæрзæгъдау – аци алæмæти менеугутæ уонæмæ нимади дæр нæ 'нцæ.

Æма фудзæрдæ айдагъ æндæр бæстити адæмтæмæ нæ дарунцæ, фал сæхе адæмти дæр сæ фудæнхæдзийнадæй бæлахи æфтаунцæ. Гъулæггагæн, Нигулæни адæмæй беретæ нæ лæдæрунцæ уой, æма сæ раздзæугутæ сæ уодварни къурцзæвæнмæ ке хонунцæ, уой. Уæлдайдæр ба сæ элитæн æ зунд фæццудæй. Мах ба гъæуама нæ цæуæти багъæуай кæнæн уонæй. Мах уой искæндзинан.

Уæрæсей адæмæн æнæгъæнæйдæр арфæ кæнун, сæ лæгдзийнади æма нифсдзийнади туххей. Арфе кенун не бæгъатæртæн, Æфсад æма афицертæн, Уæрæсей Национ гвардий сæрмагонд службити, тухи структурити косгутæн, Донецкаг æма Луганскаг корпустæн, бархеуонтæн, патриоттæн, кæцитæ абони тох кæнунцæ тугъдон æфсæддон фæстауæрцон БАРС-и рæнгъити. Абони еугуремæн ранимайуни растаг дар гъауй, хатир корун уой туххæй. Ниййергутæн, бийнонтæн, нæ гъæуайгæнгути бийнонтæн, цæфти ка дзæбæх кæнуй, еци фельдшертæн, дохтиртæн, медицинон хуæртæн, æфсæнвæндаги косгутæн, фронтма ефтонгада ка ласуй, еци шофертæн, аразгутæн, цæрæнуæттæ, нæдтæ, граждайнаг объектте ка исневуег кæнуй, дууæ кезуемæй косæг гъжуайгжнжн заводти специалисттæн, инженертæн, бæсти гъæууонхæдзарадон æдасдзийнаде ка аразуй, уонен ме сæрæй ниллæг ковун. Арфи аккаг жнцж ахургжнгутж, етж Уæрæсей æригон фæлтæртæбæл зæрдиагæй ауодунцæ, бустæгидæр ба фронтмæ хæстæг бунæтти. Уæлдай зин æй, сæ цæуæт кæмæй фæгъгъудæй, еци ниййергутæн.

АГЪАЗ – СÆРМАГОНД ТУГЪДОН ОПЕРАЦИЙ АРХАЙГУТÆН ÆMA СÆ БИЙНОНТÆН

Нæ ихæс æй сæрмагонд **жфсжддон** операций архайгути бийнонтжн агъаз кжнун. Уонæй алкæмæн дæр уæлдай цестингас деттун гъеуй, каде **жма ауодундзийнаджй хайгин** гъæуама уонцæ. Сæ курдиæттæ гъæуама уайтæкки, æнæ рарвет-барветей енхестгонд цæуонцæ. Гъæуама нæмæ фæззинна адресон фонд, е гъæуама хузæнон кæна медицинон, социалон, психологон агъази мадзæлттæ. Ка фæммард æй, уони бийнонтæмæ, ветерантеме гъæуама федаргонд уа социалон косæг, координатор. Уæрæсей жнхжстгонд цжунцж Устур Фидибæстон тугъди, жнджр буцæути ветерантæн агъази мадзæлттæ, гъæуама адресон фонд исонибони еци ихæстæ æхемæ райса. Абони тугъдон служби зиндзийнæдтæ 'взарунцæ фæдздзурди адæм æма бархеуонтæ. Губернатортж куд зжгъунцж, уотемæй ефтонгади æма медицинон служби еугур фарстатæ нерæнгæ хузæнон лухгонд нæ

Сæрмагонд операций архайгутæн, бархеуонтæн гъæуама лæвæрд цæуа фæлладуадзуни рæстæг, 14 бони æмгъудæй æхсæз мæйи еу хатт. Алли æфсæддонæн дæргъæуама уа æ бийнонти бæрæг кæнуни фадуат.

Нигулжн нж нихмж айдагъ тугъдон информацион фронт нæ байгон кодта, фал ма экономикон гæрæнтæ дæр исæвардта. Фал æ къохи неци бафтудæй, æма нæ бафтуйдзæнæй. Гæрæнти хъæппæресгунтæ сæхе **ж**фху**ж**рунц**ж**. С**ж** б**ж**стити исжхгждтонцж сж кустужттжй берети, сæхемæ энергетикон къурцдзæвæн райдæдта. Экономикон гæрæнтæ æвæргутæ нæ адеми бафхуерунбел архайдтонце, фал се фендтей неци рауадæй. Уæрæсейаг амалгъонада а логистика исначает кодта, бæрнон амалгъонти хæцце бастдзийнеедте исфедар кодта. Уæхæнттæ дуйней берæ

НÆ АБОНИ ЦАРДАРÆЗТИ ГЪУДДÆГУТÆ ÆНТÆСТГИНÆЙ АРАЗУНГЪОН АН АЛЦÆМÆЙДÆР

Граждайнаг промышленнон къабæзтæ фарæ фулдæр рауагътонцæ товартæ,

гъжууонхждзарадон къабази джр продукци дууж хатти фжффулджр жй. Фжллойни базарадж, разджри хжццж рабаргжй, ж уавжртж фжппарахатджр кодта.

Нæ размæ ци нисантæ фæззиннуй, айдагъ уони исæнхæст кæнунмæ исарæхсунбæл на цауй дзубанди. Сайрагдар **ж**й экономик**ж** н**ж**у**ж**г, у**ж**лд**ж**р бунатма раканун. Абони арлæудтæй фадуæтти рæстæг. Ведомствити 'хсен циуаверфæнди æнæлæдæрундзийнадæ, нихмæлæуд райеуварс кæнун гъæуй. Алцидæр - гъуддагæн кæройнаг бæрæггæнæн бæрзонд кæнуни сæрбæлтау. Хецжн бийнонти кустужттж искæнун уæлахезбæл банимайгæ 'й. Алкедæр циуавæрдæр нисанбæл байархайдзæнæй æма си еумæйаг æнтæстдзийнадæ рауайдзжнжй.

Фиццагидæр бал нæмæ гъæуама фæззиннонцæ логистикон рахезæнтæ. Уæлдай æргом æздахдзинан дуйнеуон рахезæн Цæгат-Хонсармæ. Е нин Инди æма Пакистани хæццæ байгон кæндзæнæй гъуддаги æмгустади нæуæг маршруттæ. Сибир, Арктикæ æма Идард Искæсæни ирæзти нисантæ æнхæстгонд æрцæудзæнæнцæ. Иннæ анз федералон æма регионалон трассити 80 проценти хузæнонгонд æрцæудзæнæнцæ.

Æрдзон газ адæми цæрæн рауæнтæмæ лæвар уадзуни программæ æнхæстгонд цæуй идарддæр. Еци программæ уодзæнæй еудадзугон – сæ цæрæн хæдзарæмæ газ лæвар цæмæй бауадзонцæ, еци фарстай хæццæ адæмæн сæ бон кæдфæндидæр бахатун æй сæхе гъæугæ кустуатмæ.

Аци анзей е тухи цеуй церенуатон-коммуналон хедзаради къабази цалцеги программе. Æма е райдайен гъеуама уа гъомусгин, е ей ахсгиаг.

Райдæдта промышленнон ипотека даттуни куст. Уахан кредитæн æ бæрцæ 'й 500 миллион сомей ужнгж. Аци анзжй фестеме е тухи бацудей промышленнон кластертæ аразуни нæуæг уагæвæрд. Æвæрд сæбæл ци хъалон ес, уомæн æ аргъ ей зинге минкъийдер. Нæ зæрдæ куд дарæн, уотемей инвестицион беррце гъеуама исуа 2 триллион соми. Нæ бæсти Хецауадæй корæг дæн, цамай еци куст фаттагъддар кæнонцæ - нуртæккæ зæрдæмæдзæугæ финансон уавæртæ жнж аразжн нжййес.

Финансон æгъдауæй Уæрæсе нуртæккæ æй тухгин, фæсарейнаг ефстеутти гъеуаге на ан, ахца корун на некамай гъæуй. Уæрæсейаг банктæ 'нцæ федар, косунца жнажъулумпийæй æма хузæнон. Евгъуд анзи бæрæггæнæнтæмæ гæсгæ, банкти куст, еумæйагæй райсгæй, адтæй æфтуйæггин. Аци анзи дуккаг квартали бæрæггæнæнтæмæ гæсгæ ба инфляци фæххæстæг уодзæнæй, нисан ин ке кодтонца, еци барагганантамæ, гъома, 4 процентемæ. Е ба амонуй, кредит райсунæн æнцонвадуат уавæртæ ке уодзæнæй, уой.

Барвæндонæй пенсион жвæрæнтæ кæнунæн фæндон уайдæ фæдзæхстадон æхцай бæрцæ дууæ хатти фæффулдæр кæнун – 2 миллиард сомей уæнгæ. Уомæй уæлдай, адæми æндæр æвæрæнтæ дæр æнцæ багъæуайкæнуйнаг.

Хеамалгъонадæ ирдæй равдиста, раййевæ-баййевæ ка кæна, уæхæн уавæрти дæр æ бон косун æма архайун кæмæн æй, уой. Уомæ гæсгæ гъуддаги алли пайдахæссæг хъæппæресæн дæр гъæуама уа агъаз. Уой туххей ба, ме гъудиме гесге, нæуæгæй æркæсун гъæуй, экономикон ихалжн цаутжбжл дзубанди кæми цæуй, Уголовон кодекси еуæй-еу еци статьятæмæ. Ке застьун ай гъжуй, алци хатир канунжн, хеваст миутжн жруадзжн нæййес, фал амалгъонадæ æгæр тухсун кæнун – е дæр нæ бæззуй. Еци-еу рæстæг Хецауадæй корæг дæн, цæмæй Парламенти хæццæ еумæ бакосонцæ аци фарстай хæццæ баст экономики уавæр фæххуæздæр кæнуни уæлæнхасжн мадзжлттжбжл.

Бизнес гъæуама коса Уæрæсей фæзуатбæл – е æй бундорон закъон.

НÆ ТОХИ НИСАН ÆЙ – УÆРÆСЕЙÆН ГЪÆУАМА УА ГЪОМУСГИН УНИ БАРÆ

Нæ национ экономикæ 90-аг æнзти е 'ргом раздахта Нигулæнмæ. Фæсарæйнаг паддзахæдтæ Уæрæсемæ кастæнцæ, хомаг райсунæй уæлдай æндæр ка нецемен беззуй, уехен бести цæстæй. Уæхæн цæстингас фехалунен мах багъудей бере æнзтæ. Æма еци гъуддаги нæ къохи бафтудæнцæ хуарз æма Гъо, фал нæ бизнес ци уавæр ти ирæзтæй æма парахат кодта. Технологите - Нигулени, финансон базараде – Нигулени. Мадта æхцатæ дæр – уордæмæ. Фӕстаг цаутӕ нин ирдӕй равдистонце - евелмон цард кенунæн Нигулæн ка равзурста, етæ сайди фæцæнцæ. Æма уой ка на баладардтай ама а исонибони цард фæсарæнти хæццæ ка баста, уонæн фæсарæн сæ цар растъигъта.

Уæхæн адæймæгутæ Нигулæнæн алкæддæр уодзæнæнцæ ецæгæлойнаг, æма сæ уоми æгириддæр неке нецæмæ дард-

заенай. Алкардар си уодзанание дуккаг сорт. Фал ма са ес равзаруни бара — сахе басти косун. Алкедар си гъауама баларара — фарнуг цардан а ратарзанта гъауама уонца айдагъдар ами, Уарасей. Ема уар на къохи бафтуйдзанай исаразун, ахуараг ахе дарунгъон ка уа, уахан федар ами хъаурагин экономика.

Евгъуди ниууадзетæ, кæми ай, уоми, мабал ибал хуацета **жма уин Нигулжни ци жхцатж** байзадæй, уони ратонунбæл мабал архайетæ. Берети уи зонун лæгæй-лæгмæ æма ми æруагæс кæнуй, уæ хъаурæ, уæ гьомус берæ 'й. Райдайетæ нæуæг бизнес, уж инвестицитж Ужржсей 'рдæмæ раздахетæ, æма уотемей уе 'хцатебел дер бафтуйдзæнæй, адæми 'хсæн дæр уж кадж уодзжнжй бжрзонд. Уæрæсе æй хуæдхуз цивилизаци. Уомæй нæхе иннетæй бæрзонддер не 'верен, фал е ей нежие цивилизаци, ниууагътонце нин ей не фидтелте, ема е ей ахсгиаг. Не 'мбæлтти хæццæ никки федардæр кæндзинан нæ бастдзийнæдтæ. Фал, еугуремæй хъаурабал, нахе гьомусбал. Мах зонæн хæларæй цæрун, нæ дзурдæн ан хецау, некæд неке зæрдихудти бацæудзинан æма файйагьази растаг еци агьазма алкаддар цатта аН.

Еци гъуддагæн æ ахсгиагдæр рахуæцæнтæй еу æй нæхе культура иразун канун. Уалдер ахургенендентти культури къурсити жмвжзадж гъжудзæнæй никки фæббæрзонддæр кæнун. Нæ фæсевæд æнцæ рæсугъд, искурдиадæгин, нæ бæсти хуарзбонæн лæггадæ кæнунмæ 'нцæ цæттæ. Уæхæн æригæнтти туххæй исаразтан конкурс «Уæрæсей раздзæуæг». Донбасс æма Новороссийски ка райгурдæй, етæ гъæуама исуонцæ еци регионтæн сæ рохс федæни сæйраг æнцойнæ. Æма мæ дзурд уонæма 'й – Уарасе уабал а зарда хъжбар даруй.

Фæндон хæссун – Донецки **жма** Лугански аджмон республики, Херсони æма Запорожьей облестти, 2007 анзи керони сувæллæнттæ кæмæн райгурдӕй, еци бийнонтæн ниййерæги капитал дæттун. Уæхæн агъаз æ рæстæги бакодтан Хъирим æма Севастополæн дæр. Евгъуд анзей фестеме, дууе ема уомәй фулдер сувеллони кемен ес, еци бийнонтæн, сæ цæруни уавæртæ фæххуæздæр кæнуни фæндæ ку искæнонцæ, уæд уæгъдæгонд цæунцæ цæрæн хæдзарæ рауæйæ кæнуни туххӕй хъалон федунӕй.

СОЦИАЛОН КЪАБАЗИ НÆМÆ АЛЦИДÆР ГЪÆУАМА АРÆЗТ ЦÆУА АДÆМИ НИВÆН

Уæрæсейаг бийнонти нивæбæл цард æма сæ фæрнугадæ, уой хæццæ бастæй ба – демографион уавæр – комкоммæ аразгæ 'нцæ, социалон къабазæ ци уавæри æй, уомæй. Социалон ниса-

неуæги национ проекттæ æнхæст кæнунæн 2024 анзмæ ци хæрзтæ æвæрд æрцудæй, уони райсун регионтæн сæ бон æй нуртæккæ дæр. Æцæг, кæмæ си цæйбæрцæ 'рхауа, уæхæн цæстæй кæсгæ ней. Е уелдай ахсгиаг ей ененездзийнаде гъеуайкенуйнади фиццаградон агъаз райаразуни гъуддаги. Хецауадæ æма регионти разамонгутей корег ден сӕйраг ӕй, дзуаппон гӕгъæдити ци нимæдзтæ байамонайтæ, уони нæ. фал медицинон лæггади хуæрзгъæдæдзийнадæ цæстæ куд уина, уой.

ФУДЗÆРДИУАГÆЙ ИННЕТИ АХЪЕЛÆГÆН ÆХЕБÆЛ ÆРЦÆУНЦÆ Æ КÆЛÆНТÆ

Америки Еугонд Штатти хæцца нæ рахастдзийнæдтæ бустæгидæр ихæлд æрцудæнцæ, æма е æнæгъæнæйдæр уонæн сæхе фуд æй. Сæхуæдтæ нин ци фудмиутæ аразунцæ, уой хæццæ ба ма нихмæ ахъелунцæ сæ хъозæнтти.

Уой фæдбæл мæ бон æй берæ дæнцитæ æрхæссун. Фал зæгъдзæнæн еу фарстай туххæй. Аци анз феврали Цæгататлантикон альянс Уæрæсейæй байагурдта, цæмæй нæуæгæй раздæхæн стратегион тохæнгæрзти туххæй бардзурдмæ æма син нæ ядерон гъæуайгæнæн объекттæ бæрæг кæнуни барæ раттæн. Ци æй е? Æдулити театр, æндæр ма син ци схонæн ес?

Нæ стратегион авиаций базитæ ниццæвунбæл Киеви режим ке архайуй, уоми фудгин ке æй Нигулæн, уой зонæн. Еци гъуддаги син НАТО-й специалисттæ агъаз ке кæнунцæ, е дæр сосæггаг нæй. Нур ба ма сæ æрфæндæ адтæй нæ гъæуайгæнæн объекттæмæ дæр инспекций цæун? Нури уавæртæ нимайгæй, е æй æдулити фæндæ.

ЦИУАВÆРФÆНДИ ÆВЗЕДÆНТÆН ДÆР ДЗУАПП РАДТУНМÆ УÆРÆСЕ ÆЙ ЦÆТТÆ

Нæуæг ядерон тохæнгарзи фæлварæнтæмæ нæ бæсти гъæуайкæнуйнади министрадæ гъæуама цæттæ уа. Ядерон тохæнгарзæй мах фиццаг испайда кæнæн, уомæ æгириддæр нæ тундзæн. Фал Еугонд Штаттæ уæхæн фæлварæнтæ ку исаразонцæ, уæд гъæуама уомæ уæн цæттæ.

Циуавæрфæнди æртхъерæнтæн дæр дзуапп раттунмæ Уæрæсе æй цæттæ. Уомæн æма мах ан еу бæстæ, еу адæм. Нæхебæл æма нæ хъауритæбæл æууæндæн, æма 'й зонæн – рæстдзийнадæ 'й нæ фарс.

Редакцийжй. Владимир Путин ж Нистаужни политикон, социалон-экономикон жма культурон къабжэти ци берж фарстати туххжй дзурдта, уонжн сж ахсгиагдзийнадж гжсгж агъазиау ке жй, уомж гжсгж сжбжл нж газети идардджр номерти джр дзордзинан, бжлвурд жрмжгутж мухур кжнгжй.

ÆДЗАРД БÆГЪАТÆРТИ РОХС НÆМТТÆ – ÆHOCTÆMÆ HUH ЦИТГИЙНАГ...

Цæгат Иристони Сæргълæууæг Сергей МЕНЯЙЛОЙÆН фембæлд адтæй, сæрмагонд æфсæддон операций архайгæй, ка фæммард æй, еци тугъдонти бийнонти хæццæ. Фидибæсти сабур царди сæрбæлтау æ цард ка нæ бавгъау кодта, еци æфсæддон службæгæнгутæ сæ мæлæти фæсте хуарзæнхæгонд æрцудæнцæ Бæгъатæрдзийнади орденæй.

Республики разамонат багъатарти хеуанттан тафирфас ракодта ама син равардта барзонд паддзахадон хуарзеугута.

– Арфæ уин кæнун, Фидибæсти æцæг патриотти ке исгъомбæл кодтайтæ, уой туххæй. Не 'дзард биццеути уодуæлдайдзийнадæ æма бæгъатæрдзийнадæ иронх некæд уодзæнæнцæ, – загъта Сергей Меняйло.

Республикæ Цæгат Иристон-Аланий Сæргълæууæги дзубандимæ гæсгæ, республикæ идарддæр дæр еугурвæрсуг агъаз кæндзæнæй æдзард æфсæддон службæгæнгути бийнонтæн.

Ужржсей Президенти Указей Бжгьатжрдзийнади орден сж мжлжти фжсте лжвжрд жрцуджй: майор Багати Черменжн, капитан Александр Степанецжн, прапорщик Хъулумбегти Дмитрийжн, сержант Плити Сергейжн, ефрейтор Владислав Бурнасовжн, ефрейтор Валерий Ивановскийжн, ржнгъон Равиль Хасаов жма ржнгъон Джусойти Альбертжн.

ХУÆРЗЕУГУТÆ – ÆФСÆДДОН ГЪУДДАГИ ЛÆГИГЪÆДГУНДÆРТÆН

Фидибæстæ гъæуайгæнæги Бони кадæн Республикæ Цæгат Иристон-Аланий Сæргълæууæг Сергей МЕНЯЙЛО фембалдæй æфсæддон службæгæнгутæ æма Афганистани тугъдон цаути архайгути хæццæ.

Республики разамонжг ветерантжн райарфж кодта паддзахадон бжржгбони туххжй, сж алкей биографи джр жй джсниади фжстеужг, Фидибжстжмж уарзондзийнадж жма гъуддагбжл жновуддзийнадж ке жвдесуй, уой бафеппайдта.

Куд ма байамудта, уотемей нуртежке бере фессвед ранденце се ихес се Райгурен бести разме исенхест кенунме.

«Сæ фидтæлтæ æма бабати гъуддаг сæ фæндуй исæнхæст кæнун. Етæ кадрон тугъдонтæ нæ 'нцæ, фал хуæдбарæ адæм. Етæ, æцæгæйдæр, Фидибæстæ гъæуай кæнунмæ бавналдтонцæ, сæрмагонд æфсæддон операций ихæстæ æнхæст кæнунцæ, æз си алкæмæй дæр сæрустур дæн. Арфæ уин кæнун Фидибæстæ гъæуайгæнæги Бони туххæй, мах фæууæлахез уодзинан, – загъта Сæргълæууæг.

Уомӕй идарддӕр ветеран-

тæн равардтонцæ паддзахадон æма республикон хуæрзеугутæ. Уæрæсей Президенти Указæй хебæл нæ расагъæс кæнуни, æвзугъддзийнадæ æма лæгдзийнади туххæй сæрмагонд æфсæддон операций архайæг Епхия Жоржикашвилийæн равардтонцæ «Æвзугъддзийнади туххæй» майдан.

Сæрмагонд æфсæддон операций архайуни туххæй Хъанухъуати Владимир æма Кодзурти Олеги Цæгат Иристон-Аланий Сæргълæууæги Указæй исхуарзæнхгин кодтонцæ майдан «Иристони Намусæн»-æй.

Фесеведи 'хсен ефседдон-патриотон гьомбеладе енхест кенуни туххей майдан «Иристони Намусен» райстонце Афганистани тугьдон цаути архайгуте Гутнати Владимир, Джаджити Витали, Хъабанти Тамерлан.

Сж служби ихжстж жнтжстгинжй, зжрдибунжй ке жнхжст кжнунцж, уой фждбжл Республикж Цжгат Иристон-Аланий Кади гжгъждитж равардтонцж 58-аг еумжйагжфсади афицертжн: штаби хецауи хужджййевгутж Хъарати Руслан жма Дмитрий Коломиецжн.

Уæди рæстæги нæ адæмæй æфсадмæ кодтонцæ куд киристæнтти, уотæ пусулмæнтти дæр. Цæгат Кавкази цæрæг иннæ хуæнхаг адæмихæттитæй уруссаг æфсадмæ неке кодтонцæ, æфсади службæ кæнуни бæсти фистонцæ хъалон – алли хæдзарæй дæр фондз соми.

Официалон пропаганда а уодай арт цагъта, цæмæй равдеса, цума æфсади служба канун хуаздар лавар ай. Фал фесевед ефсадме бархийей ке небал цуджнцж, уой туххжй аджм хъжбжр мжстгун кодтонца. Бера фидталта са фуртти нæбал уагътонцæ æртæ анзей дæргъи салдатæй хафунмæ. 1887 анзи сентябри Зилги, Заманхъули, Елхотти, Пусулмонгъæуи, Санатигъæуи, Кæрдзини, Тлаттатигъæуи, Донифарси æма иннæ гъæути цæргути æвзурст лæгтæ хецауадæй курдтонцæ, цæмæй æфсадмæ цæуни бæсти етæ дæр кæсгæнтти, цæцæйнæгти, мæхъæлæнтти, дагестайнæгти хузæн хъалон федун райдайуонца, уой туххай.

Яков, Зембатти Никъала, Золойти Дзабо, Хъалæгати Ислам, Кокайти Харлампи æма Цогойти Майрæм.

Нæ лæхъуæнти фулдæр хай уруссагау дзорун ке нæ зудтонцæ, е сæ æгириддæр неци хъор кодта æфсæддон цæттæдзийнадæ райсунæн. Уæди æнзти Ирон бæхгин дивизиони службæ кодтонцæ штабротмистртæ Гурдзибегти Никъала æма Хъанухъати Георги, штабс-капитан Дзугати Хадзимуссæ, корнеттæ Абациати Дауит æма Михал, Хабæти Иван æма Хъайирти Михал, прапорщиктæ Козати Харитъон, Торчинти Бицко æма Цæллагти Микъала.

Кæд дивизиони 200 æхсаргардемæй æндæр нæ адтæй, уæддæр æй нимадтонцæ хецæн æфсæддон хайбæл. Æ исарæзтбæл цалдæр анзи ку рацудæй, уæд паддзахæй райста зæлдагæ туруса. Еуæрдигæй адтæй Кæдзос Уасгергий хузæ, иннердигæй ба – паддзах Никъала I сорæт, цилле хæлттæй конд, турусай кæрæнтти ба цæхæртæ калдтонцæ сугъзæрийнæ дууæсæрон цæргæстæ. Уомæй уæлдай ма дивизионæн адтæй æхе тохи зар дæр Уасгергий номбæл.

Фиццаг дуйнеуон тугъд ку райдæдта, ужд жфсадмж кжнуни уагжвжрд фендæрхузон æй æма цалдæр мин ирон лахъужни служба канун райдадтонца Уæрæсей алли рауæнти. Райгурæн бунæттей ке феххаудтенце, уомей уелдай ба ма сæмæ «хестæр æфсæддонтæ» карз ке дзурдтонцæ, уомæй тухстæнцæ. Стъараполи губерний Гатчински 112-аг полкки службæгæнæг æфсæддон Гутъиати Геуæрги еци рæстæги Дзæуæгигъæуи (уæд - Владикавкази) сæргълæууæг Байати Гаппомæ финста: «Ами нин раст нæ тог ниуазунцæ, æвудæй дæр нæ фудгин кæнунцæ æма нæ къехтебел небал леууен. Кед ма уе уж кжстжртж гъжунцж, ужд нж ардигжй фæййервæзун кæнетæ...»

Фæстæдæр, бæлвурддæр ба 1915 анзи мартъий Байи-фурт идард Харбинæй райста Гусай-фурт ке бафинста, уæхæн телеграммæ дæр: «Æфсади службæгæнæг ирæнтти фæндуй райгурæн бæсти сæрбæлтау сæ тугъдон æхсарæ нивондæн æрхæссун. Корæн, цæмæй байархайай мах нæхе мобилизацион зилдмæ раййевунбæл...»

Уæхæн берæ фæндæнттæ хинцгæй æма иристойнаг æфсæддонтæй тугъдгъон æфсæддон хæйттæ исаразуни туххæй Байати Гаппо фарста æрæвардта уæлдæр командæкæнуйнади размæ. Æ хъæппæрес хуарзбæл нимад æрцудæй – ирæнттæй бæхгин полктæ арæзт цудæнцæ уруссаг æфсади. Ирон бæхгин дивизион ба устур бæгъатæрдзийнадæ равдиста австриаг фронти. Фæстæдæр æй æ командæкæнуйнадæ раййивта Кавказмæ æма си арæзт æрцудæй полк. 1916 анзи Иристони цæрæг æфсæддонтæй бантæстæй Ирон фестæг бригадæ исаразун дæр.

ИРИСТОЙНÆГТÆ ПАДДЗАХИ ÆФСАДИ

Уæрæсей хуæдхуæцæг паддзах еудадзуг архайдта æ политикæ Кавкази дæр федар кæнунбæл. Æма уой фæдбæл аразта аллихузон мадзæлттæ. Зæгъæн, 1887 анзи Александр III указ бафинста хуæнхаг адæмихеттити миневертти ефсадме кенуни туххей. Анз фестедер цегаттаг ирон хъазахъжгтжй службж кжнун райдждтонца Ерадони станици, балвурддар ба -Фиццаг сунжейаг-дзеуегигьеуккаг полкки, хонсайраг иржнттж ба бахаудтжнцж кавказаг фестæг æфсади дружинæмæ æма адтæнцæ Тифлиси губерний. Фæстæдæр Терки облести ка райгурдей, уехенттей арæзт æрцудæнцæ хецæн æфсæддон хӕйттæ: 1890 анзи Ирон бæхгин дивизион, 1916 анзи ба – Ирон фестæг бригадæ.

ТУГЪДОН ГЪУДДАГМÆ РАЗÆНГАРД ÆMA CU ЛÆГИГЪÆДГУН АДТÆНЦÆ ХУÆНХОН ФÆCEBÆД

Раст ку зæгъæн, уæд паддзахи укази фæззинди размæ дæр хуæнхаг минкъий адæмихæттити минæвæрттæ æфсади сæхе равдистонцæ намусгинæй. Сауæнгæ XVIII æноси кæронæй фæстæмæ ирон бархеуонти фæууинæн адтæй Дзæуæгигъæуи æма Мæздæги гарнизонти. Ахид уруссаг æфсæддон хæйттæн агъаз кодтонцæ, хуæнхон тæссаг нæдтæбæл Гурдзимæ ку цудæнцæ, уæд.

Фæстæдæр ирæнттæ службæ кæнун райдæдтонцæ хъазахъæгти рæнгъити. Гъæуай кодтонцæ Терки билгæрæнттæ Новоосетинская æма Черноярскаямæ станицитæмæ хæстæг. 1838 анзи Елхотти ци хуæнхæгтæ æрбунæттон æнцæ, етæ сæхемæ ихæсæн райстонцæ, уобæлти ци над цудæй, уой гъæуай кæнун. Аци хабæрттæй къуар анзи раздæр Дзæуæгигъæуи комендант болкъон Скворцов хецауадæн фегъосун кодта, Тæгиатæй дууадæс бархеуони сæхе ке ниффинсун кодтонцæ турккаг фронтмæ сæ рарветуни туххæй.

Уруссаг команджженуйнаде аргъ кенун зудта, хуенхегтей ин агъаз ка кодта, уонен. Уелдай кадгиндер адтенце десни бехбелбадгуте ема ехсаргардей хуарз ка арехстей, уехен тугъдонте.

Æфсæддон гъуддаги жнæмжнгæ гъжугæ менеугутж жнхжстжй ке адтжнцж иржнттжмж жфсæддон служби, уой туххжй сж 1845 анзи император Никъала I исхуарзжнхгин кодта Аджмон кадгин турусайжй. Уомжй ужлдай 1817-1864 жнзти Кавкази тугъди ржстжг Иристони сжржнигурдтжй беретж райстонцж аллихузон ху-

жрзеугутж. Ужлдай хъжбжрджр фескъужлхтжнцж бержгъзжнггаг Гжбути Урус жма Новоосетинская станицжйаг хъазахъаг Сабети Барис. Дууемжй джр хуарзжнхжгонд жрцуджнцж жфсжддон ужлджр хужрзеугутжй — Геужргий дзиужрттжй. Фжстжджр бжгъатжрдзийнадж ке равдиста, уой туххжй Геужргий жртж дзиуари райста Гжзджнти Елдзарихъо джр.

Не 'мзæнхон бархеуонтæ айдагъ Терки облæсти нæ службæ кодтонцæ, фал ма Фæскавкази æма Астæуккаг Азий дæр. Нæудæсæймаг æноси астæу Хонсар Иристонæй фондзинсæй бæхбæлбадæги службæ кодтонцæ гурдзиаг дружини æма адтæнцæ тæккæ цæттæгонддæр. Сæ гъунгун ходти ку фæззинниуонцæ тугъди будури, уæд знæгтæн сæ сæр сæ кой исуидæ.

Паддзахадон архивти берæ ес ирæнтти бæгъатæрдзийнадæбæл дзорæг æрмæгутæ. 1878 анзи Ирон бархеуонти дивизион райста Георгий туруса, Дунайи тугъди ке фескъуæлхтæй, уой туххæй. Фæстæдæр дивизион ниххæлеу æй, уæд еци туруса ба кадгин бунати лæудтæй хъазахъаг æфсади турусай фарсмæ Терки облæсти хецауи косен хедзари. Уеди рестеги Шипки бегьатæр инæлар Скобелев устур аргъ кодта ирæнтти еузæрдиуондзийнадæн. 1880 анзи Туркестанма тугъдон экспедиций ку цудай, уæд си нæ феронх æнцæ бæгъатæр хуæнхæгтæ æма æ хæццæ бархийæй фæххудта фондзинсей бехбелбадеги.

Хужнхжгти жфсадмж кжнун ке райдждтонцж, уомжн адтжй политикон нисанеужг. Паддзахади ужди хецаудзийнади фжндадтжй ж империй еудзийнадж равдесун, ужлдайджр хонсайраг зжнхитж жносмж Ужржсей ке 'нцж, уомжй жнджр бжстити баруагжс кжнун.

АДЕМ АЛКЕД АРАЗИ НЕ АДТЕНЦЕ СЕ ФУРТТИ СИН ЕФСАДМЕ ЕНЕБАРИ КЕНУНБЕЛ

Аци фæндитæ царди рауадзун ке гъудæй, уомæн æвдесæн æй е, æма 1887 анзи уруссаг губернитæй æфсадмæ конд æрцудæй 250 мин адæймаги. Кавкази устур регионтæй ба айдагъдæр дууæ мин æфсæддони. Гъуддаг идарддæр æнæ дессаги хабæрттæй нæ рахецæн æй. Цæветтонгæ, 1888 анзи мæздæггаг Цибирти Андрейи рацох кодтонцæ Дагестайнаг бæхгин полккæй. Ами ба службæ кодта бархийæй, цæмæй имæ фæстæдæр æвæндонæй фæдздзурдтайуонцæ æфсадмæ.

Гъулæггагæн, фæстæдæр Кавкази æфсæддон зилди командæгæнæг инæлар Дондуков-Корсакови амунддзийнадæмæ гæсгæ æфхуæрæн миутæ аразун райдæдтонцæ уæлдæр амунд гъæути. Дзадзати Ибрагим æма Бетанти Айдарухъ æрвист æрцудæнцæ Георгиевскиæ. Пусулмонгъæу æма Донифарси гъæути хецæуттæ Хъарати Хазби æма Хъæдохти Дибой ба ахæстдони исмедæг кодтонцæ, пъиристæфæй барæ нæ райсгæй, æвзурст лæгтæн Тифлисмæ цæуни туххæй гæгъæдитæ ке равардтонцæ, уой туххæй.

«БÆРГÆ НÆ ФÆНДУЙ РАЙГУРÆН БÆСТИ СÆРБÆЛТАУ НÆ ТУГЪДОН ÆХСАРÆ НИВОНДÆН ÆРХÆССУН...»

Æригон лæхъуæнтæ разæнгарддерæй цæмæй цæуонцæ æфсади рæнгъитæмæ, уой туххæй паддзахи администраци æфсæддон фæдздзурди къамистæмæ бакодта бунæттон цæргутæй тæккæ дзурдзæугæдæр лæгти – дæлболкъон Хоранти Созурихъой, майор Хъæстуати Тугъани æма Алагири кадгин хестæр Бесолти Тæтæрхъани. Фал хецауадæ цийфæнди гъæддухæй кæд архайдта, уæддæр службæ кæнун кæмæн гъудæй, дæсгай уæхæн лæхъуæнтæ нæ цудæнцæ фæдздзурдон хайæдтæмæ. Æма уой туххæй Нари зилдæй дууемей Дзанайти Григори æма Александр бахаудтæнцæ ахæстдонæмæ.

Хуæздæр нæ рауадæй 1892 анзи гизæйлæгтæ Хъиргъати Дзамболат æма Тасолтани, тлаттатигъæуккæгтæ Мукагъати Дзанго æма Дзуццати Дриси гъуддаг дæр. Гъæути еумæйаг æмбурдти сæ нæ бафæндадтæй, бунæттон гъæздугутæ æфсадмæ æрветуни туххæй ци номхигъдтæ исаразтонцæ, уони исфедар кæнун æма ахæст æрцудæнцæ. Уæхæн хабар адтæй Зилги дæр. Фал аци гъæуи цæргутæ не 'сгъæр кодтонцæ «æзмæнтгути» æма Дзæуæгигъæуи зилди хецауи багъудæй гъæуи хецау юнкер Дзараси-фурти æ бунатæй исуæгълæ кæнун

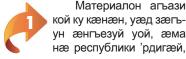
Джс жма инсжй анзей джргъи авд мин аджймагемжй фулджр баслужбж кодтонцж Ирон бжхгин дивизиони. Сж фулджр адтжнцж зжнхкосгутж, гъжздуг хждзжрттжй ка рацуджй, уони ба, куд фжззжгъунцж, ранимайжн адтжй къохи жнгулдзитжбжл. 1887 анзи не 'мзжнхон жфсжддонтжй уруссагау дзорунмж жма кжсун аржхстжнцж айдагъджр джс аджймаги. Архиви жрмжгути байзаджй фиццаг ирон бжхгинти кой, етж адтжнцж: Будайти

СÆ ИХÆС ИСÆНХÆСТ КÆНГÆЙ, СÆРБÆРЗОНДÆЙ ÆРÆЗДАХТÆНЦÆ СÆ РАЙГУРÆН БÆСТÆMÆ.

Дууж жфсжддон хаййи джр идардджр рахъертун кодтонце иристойнести намусгин служби традиците. Ренгъон ефседдонте ема афицертей арезт бригаде се бегъатердзийнади туххей райстонце райгурæн бæсти хуæрзеугутæ. Феврали революций фæсте Ирон бæхгин полк æма ирон фестæг бригади бакодтонцæ Кавказаг («Гъæддаг») дивизимæ. Октябри революци ку райдæдта, уæд дивизий æфсæддонтæ нæ бакумдтонцæ, паддзахи хецаудзийнади нихмæ ка исистадæй, еци косгути ниссабур кæнуни туххæй мадзæлтти архайун. Цæйбæрцæдæр рæстæги фæсте не 'мзæнхон **жфсжддонтж** жржздахтжнцж сж райгуржн бжстжмж жма райдждтонцж сабур цард аразун.

> ЦОГОЙТИ Валоди, историон наукити кандидат.

НÆ УÆЛАХЕЗ НÆ ЕУДЗИЙНАДИ!

кой ку кæнæн, уæд зæгъун æнгъезуй уой, æма на республики 'рдигай, нæ равгитæ æма гæнæнтæ куд амонунцæ, уотæ син

кæрæй-кæронмæ агъазиау агъазгонд цæуй. Уæдта уой дæр зæгъун гьæуй, æма уой туххæй республики бюджетей еунег сом дер ист некæд æрцудæй, харзгонд дæр. Агъаз син кæнунцæ, не 'мзæнхонтей алли регионти ци амалгъон адæймæгутæ цæруй, етæ, уæдта бунæттон кустуæтти разамонгутæ дæр. Еци цаутæ æ зæрдæмæ арф ка райста, уæхæн хецæн адæймæгутæ дæр сæ устур агъази хай хæссунцæ, æма си уомæ гæсгæ хъжбжр боз ан.

Мæ зæрдæбæл бадардтон еу хабар. Сæрмагонд тугъдон операций архайунме кеме федздзурдтонца, ета ками арамбурд жнцж, уорджмж нжмж 'рбацудей еу хуерзеригон лехъуен. Æз æй фæрсун: «Тугъдмæ цæуйнаг дæ?..» Е мин дзуапп равардта: «Бæргæ... Фал, гъулæггагæн, тугъди архайун мæ бон нæй, сахъат адеймаг ден, фал езине мене аци æртæ мини бакустон æма мæ агъази хай бахессон сермагонд тугъдон операций архайгутæн феййагъаз кенуни фондме...»

Нуртæккæ нæмæ ес дууæ хуæрзауодæн фонди: сæ еуей исаразтонца на республики амалгъон адем, инне ба Адемон фронти хъеппересей (е сергьлæууæг Фидарати Сослан). Уони хæццæ ба ма Сергей Ивани фурт Меняйлойæн (уони кой кæнун нæ уарзуй). Æ хæццæ ка службæ кодта, е 'мгæрттæ, уæхæн адæм. Уоней еу дер мах республики территорий на царуй, фал на республики Сергълеууеги нимайгай арбарветунца дзавгара фæрæзнитæ, цæмæй си æлхæд **жр**цжуонцж нуриккон тохжнгæрзтæ, нæ батальонтæ исефтонг кæнунæн. Зæгъæн, æнæ тæхæгæй ка тæхуй, дууæ уæхæн техен аппараттей аргь ей дес **жма** дууинс**ж**й миллион соми. Мах къохи бафтудей уехентте дууж балхжнун, устур куст цжуй на фассевари уаледарасай исефтонг кæнуни гъуддаги дæр.

нае тугъдонтаен фаелласаен сæ дзаумæуттæн рагъбæл хæсга голлагута, аййеван уаледарæс, медæггæгтæ, аптечкитæ. Тугъдæй ка исæздахтæй, уони хæццæ дæр ахид фембæлæн **жма сж бафжрсжн**, ци гъжуагж 'нцæ, уомæй. Алкæддæр си фегъосæн еу хузи дзуапп: æхца син федунца афойнадабал, уаледарес гъеуаге не 'нце.

– Сӕрмагонд тугъдон операций ка архайуй, уони бийнонтæн ба ци хузи агъаз лæвæрд цæуй?

Нæ республики Сæргълæууаг архайуй уонан аллихузи мадзæлттæ дæр аразунбæл, цæмæй син на ганантама гасга агъазгонд цæуа.

Застьун гъжуй уой дар, жма куддæр сæмæ тугъдмæ фæдздзурдтонца, уота на республики Сӕргълӕууӕг бардзурд равардта, цæмæй си алкæмæн дæр фист æрцæуа дæс æма инсæй мин соми, уой уæлæнхасæн ба ма алли бон дæр продукттæ иурст цудей бустеги егудзег уавери ци бийнонта байзадай, уонан.

Æфсæддон мадзали архайгутæн сæхе бон сæ бийнонтæн агъаз кæнун иссæй айдагъдæр дууж-жртж мжйей фжсте, сж тугъдон феддонта син даттун ку райдæдтонцæ, уæд. Уæди уæнгæ ба бал син мах агъаз кодтан. Кæмæн æ хæдзарæмæ газ бауагътан, кæмæн æ хæдзари сæр баййивтан, кæмæн къæрæзгитæ ниввардтан... Раст зæгъгæй, еугур еци гъуддæгутæ игъустгонд на цуданца урух дзиллитан. Нæ уарзуй Сергей Ивани фурт гесге ба, ци кустите кенен, уони беретæ зонгæ дæр нæ кæ-

Уой ужлжнхасжн ма фжллойнадон министради агъазæй алли тугъдони бийнонтæн дæр бацæттæ кодтан социалон паспорт. Уордеме хаст цеунце: сæ бийнонтæн син медицинон агъаз дæттун, сæ сувæллæнттæн рæвдауæндæнтти бунæттæ искæнун, скъолатæмæ, уæлдæр ахурадон уагæдæнттæмæ бакæнун, кусти бунæттæ син иссерун. Цубурдзурдей, не бон цемейдæриддæр æй, уомæй син агъаз

- Куд зонæн, уотемæй дæхуæдæг еу æма дууæ хатти нæ адтæ тугъди раззаг ханхи, æнхæст кодтай сæрмагонд ихæстæ. Не 'фсæддонтæн сæ зæрдиуага куд ай?

– Сæ зæрдиуагæ хъæбæр бæрзонд æй. Фал сæ хæццæ тохмæ усхъей-усхъеме ку цæуай, уæдта уæлдай бæлвурддæрæй рабæрæг уй, нæ уонæхсар æмзæнхонтæ цæйбæрцæбæл æновуд жнцж Фидибжстжбжл, цжйбæрцæбæл разæнгард æнцæ æ сæрбæлтау хъиамæт кæнунмæ. Тугьди будури алкеме дер феууй тасдзийнадæ. Æз нæхе, Цæгат æма Хонсар Иристони, иннæ регионти фесеведме уехеней неци æрæстæфтæн. Нæ лæхъужнти хжццж тохунцж фжсевжд **жнд**ер регионтей дер. Зегъен, ес си сахар Брянскæй лæхъуæн **жма** жече фженомугжн райста дзурд «Ирон».

Цубурдзурдæй, нæ иристойнаг лæхъуæнтæн сæ бон лæгдзийнадæ равдесун ке бауодзæнай, уобал дузардуг на канун.

– Ахид фегъосæн фæууй уæхæн дзубанди: нæ республики царгута, сармагонд тугъдон операций ка архайуй, уонæн æфсæддон дзаумæутта, уаледарас ама продуктта цама амбурд канунца. Æфсад ефтонггонд на цасуй?

Уæрæсей Гæрзефтонг тухта ефтонггонд цаунца алцамай дæр, æмбæлгæ уагæмæ гæсгæ. Сæрмагонд тугъдон операций ка архайуй, уонæн паддзахадæ алли мәйә дәр федуй мизд – 200 мин соми. Уой уæлæнхасæн ба ма алли сæрмагонд ихæс исæнхæст кæнунбæл дæр ма æфтуд цæуй уæлæнхасæн феддонтæ. Уæледарæсæн дæр ес æхе бæрцитæ дарунæн. Ами ба уавæр æндæр хузи ей. Зегъен, тугъдон уаверти сæумæй нæуæг уæледарæс искодтай де уеле, изерме ба еугур цъумур, кенæ нискъудтæ уй. Æма уомæ гæсгæ ба сæ ахиддæр фæгъгъæуй æййевун. Мадта бастдзийнади фæрæзнитæн дæр ахид æрбадунцæ сæ батарейтæ кена квадроконтер басаттуй. На тугъдонта ефтонггонд цасунца продукттей дер. Фал се уеддер гъæуй аллихузон хуæруйнæгтæ. Нæ еугур дæр зæнхон адæм ан. Еуæй-еу хатт адæймаги æрфæндуй ести хузи адгийнаг бахуæрун дæр, чай, кофе бацумун...

– Ке зæгъун æй гъæуй, евгъуд жноси 90-аг жнзти нжмж ци æфсад адтæй, уой хæццæ нæййес рабарæн нуриккон æф-

- Нуртæккæ Уæрæсей æфсади тугъдон гъомусдзийнадæ хъжбжр бжрзонд жй. Операций райдайæнти еугуремæ тугъдон фæлтæрддзийнадæ æнхæст нама адтай. Нуртакка ба не 'фсади хецæн хузтæ архайунцæ еума емдуха ема емзундей, кæрæдзей хуарз лæдæрунцæ. Сæрмагонд тугъдон операций ка архайуй, уонæн сæ фулдæр жнцж жцжг патриоттж, бжгъатæрдзийнадæ равдесунмæ цæттæ ка 'й, уæхæнттæ. Нуртæккæ Уæрæсей патриоттæ зингæ-зингæ фулдар жнцж. Фиццаг бархеуон къуар ку аразтон, уæд нæмæ цудæнцæ, сæ карæ 17 анземæй ба 70 анзей уæнгæ кæмæн адтæй, уæхæн нæлгоймæгтæ. Сæ сæртæ сæнтуорс кæмæн иссæнцæ, етæ уотæ дзурдтонцæ: «Нурма æ eyгур цард дæр разæй кæмæн æй, уони бести ез цетте ден тугъди цахарма цаунма». Ета дин на Фидибæсти æцæг патриоттæ.

На къуари адтай еу бархеуон лæхъуæн Алагирæи дзасохти Алан. Еухатт нин нæ базæ æхсун райдæдтонцæ. Нæ фарсмæ хæдзæрттæй еу иссугъдæй. Силгоймаги фендæбилæ кодтонцæ, сувæллон ба медæгæй райзадæй. Æхе цардæн тæссаг уогæй, еци мадзора лæхъуæн фæммедæг æй æма содзгæ хæдзарæй сабий кизгæ рахаста жнджмж. Гъулжггагжн, еци уонæхсар лæхъуæн цалдæр боней фесте ба феммард ей. **Е**ма уæхæн æдæрсгæ фæсевæд уоми берæ ес. Айдагъдæр еумæйаг тухтæй ес фæууæлахез ун.

– Махæй секк неке кæнуй, ке фæууæлахез уодзинан, уобæл. Фал уæддæр ни алкæмæ дæр фæззиннуй сагъæс: кæд...

– Мæнмæ гæсгæ, нуртæккæ сæттæн рæстæг æй. Украинаг тохгути равгите дзевгаре фемминкъийдер енце, мах ефседдон-тугъдон гъомусдзийнада ба е 'цæгæй нерæнгæ нур æркуста. Запорожьей тугъди тохунцæ мах батальонтæ. Уæгъдæгонд бал æрцудæй дæсгай гъæутæ. Украинаг жфсжддонтж сидзмудзити ледзунцае, сае техникае аема тохенгерзте гелдзунце тугьди

Уотæ фæззæгъунцæ: «Уруси берж ржстжг фжгъгъжуй ефтиндзунмæ, фал уойхигъд æмпурсгæ ба тагъд кæнунцæ...» Мах дер ратагъд кендзинан.

- Уота загъунца: украинаста гъавунца Хъиримма бампурсун. Уанæбæрæг сæ зæрдæ цæбæл дарунцæ, æма бандеудзæнæнцæ?

- Ами дзубанди айдагь Украини туххæй нæ цæуй, фал, ка сæ ардауй, уонæбæл дæр. Минкъийдер се рази леметьдзийнаде ку равдесай, Хъирим недзамантæй нурмæ мах бæсти хай æй, уой иссеккаг ун ку бауадзжн, ужд син рæуонæ фæууодзæнæй æма бандеудзæнæнцæ. Фал мах адæм ужхжн уавжр исжвзурун нж бауадздзæнæнцæ. Уобæл дузæрдуг маке кæнæд. Мæскумæ дæр бахъертдзененце, зегъге, еци æвзедæнтæ ба 'нцæ æнæбундор æма æдули дзубандитæ. Разиндтæй нæмæ уæхæнттæ, æма сæ фуртессей Уересейей сехе райстонцæ. Æма хъæбæр хуарз, куд минкъийдæр уа Уæрæсей уæхæнттæ, уотæ хуæздæр, уотæ кæдзосдæр æма цардгъондæр уодзæнæй нæ бæстæ. Етæ лæмæгь адæмтæ 'нцæ. Айдагьдæр дæ къилдунæй ка ниццæва, етæ уæхæнттæ 'нцæ.

– Се 'фсæддон ихæс ка 'нхæст кæнуй нуртæккæ тугъдон операций, уонжн ци зжгъ-

– Арфиаг си дæн æма син мæ сæрæй ниллæг ковун. Етæ абони гъæуай кæнунцæ Фидибæсти интерестæ, айдагь абони си цæрæг нае, фал исонибони цалдаер фалтæремæн. Кæддæр нин уотæ ку дзориуонца, на фидталта мах, кестер фелтерти сербелтау тох кодтонца фашизми нихма, зæгъгæ, уæд уомæн кæд зæрдиагæй кадæ кодтан, уæддæр ин æ сæйрагдзийнадæ ба, æвæдзи, **жнхжст** н**ж** л**ж**д**ж**рдтан... Фал **ж**й нур ба **ж**г**ж**рд**ж**р ма л**ж**д**ж**рун байдæдтан. Уомæн æма бабæй исæвзурдæй уæхæн уавæртæ, **жма н**е фесеведи багъудей на суваллантти, на кастарти кестерти, се цеуети сербелтау тох кæнун. Æма абони киеваг националисттен берзейсеттæн цæф ку нæ никкæнæн, уæд на байзандтантан исонибон на уодзæнæй... Еци уæззау ихæс исæнхæст кæнунмæ ка райста, на еци тугъдонтан зардиагай арфæ кæнун сæ лæгæхсардзийнади туххжй, фжндуй мж, цæмæй сæрæгасæй тагъддæр исембелонце се фидиуезегбæл, æма сабур царди сæ куститæ кæнонцæ.

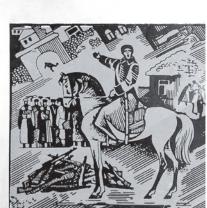
Кадæр си, ка 'й зонуй, абони кæми тох кæнуй рæстади сæрбæлтау, уоми цæргæ байзайдзжнжй. Нж тугьдонтжй кадæртæ бийнонти гъуддаг дæр бакодтонца Донбасси, Запоржьей. Уогæ, ка кæми цæрдзæнæй, е сӕйрагдӕр нӕй, сӕйрагдӕр е æй, цæмæй сæрмагонд тугъдон операци кæрæй-кæронмæ æнхæстгонд æрцæуа, нæ бæстæн бабæй ралæууонцæ сабурдзийнади, зæрдрохсæй нæ исонибон аразуни уавæртæ. Е ба нæ къохи бафтуйдзæнæй айдагъдæр нæ еудзийнади фæрци. Æма æмзунд-емвендей архайуни хъауре ема нифс неме ке разиндзæнæй, е ми федарæй æруагæс кæнуй!..

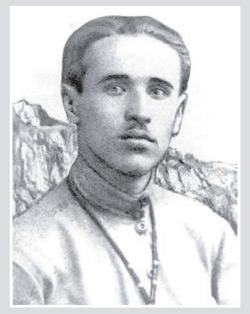

ДИГОРÆ

Владимир ЛЕНИН (1870-1924), Советон паддзахади бундоржвжржг: «Ужржсе айдагъ еунжггон бжгъатжртж джттунгъон нжй... Нж, мах раст адтан, Ужржсе ужхжн бжгъатжртж ратдзжнжй дзиллжй, Ужржсей бон исуодзжнжй ужхжн бжгъатжртж сжджгжйттжй, мингжйттжй ракжнун, зжгъгж, ку дзурдтан, ужд...»

Æ рæстæги (1978 анзи) Цæгат Иристони киунугæуадзæн «Ир»-и уагъд æрцудæй Семен Штыби туххæй киунугæ. Бацæттæ 'й кодтонцæ æ кизгæ Елизаветæ Лапина журналист Георгий Прищепенкой хæццæ. Дзæуæгигъæуи С. Штыб цардæй М. Горькийи гъæунгæбæл 35-аг хæдзари, æма уой фæдбæл æ фарсбæл 1963 анзи æвæрд æрцудæй мемориалон къæйдор фæйнæг.

Æ TOX ÆHÆГЪÆНÆЙДÆР АДТÆЙ РÆСТАДИ СÆРБÆЛТАУ...

- ... Еци къамисмæ гъæугæ косгутæ æмбурд кæнуни рæстæг рауадæй мæнæ ауæхæн дзубанди дæр.
- Æма мадта сæрæн лæхъуæн æй, зæгъис?
  - Лæги бундзæфхад.
- Нифсгун, бæгъатæр, æргъудигин? Цубурдзурдæй, исуйнаг тугъдон разамонæг, нæ?Рауайдзæнæй си!.. Æнæмæнгæ!..

Хецау радзубанди кæнунмæ кæмæ фæдздзурдта, уомæ æдзинæг бакастæй, тамако æрхотæгдони кæрони æрцагъта. Цæбæлдæр расагъæсхуз æй, уæдта исдзурдта:

 - Зæгъай, дæ хуарзæнхæй, уæд фиййисмотæнтæй ба куд æй?

Лæг ин æ еци æнахур фарста уайсахат нæ балæдæрдтæй, куддæр рацæй, фæрсæги каст имæ бакодта.

- Гъо, е 'смотæнтæ, зæгъун, куд косунцæ? – хецау зинна-нæзинна æ медбилти бахудтæй, уотемæй фæббæлвурддæр кодта æ фарста. – Сосæг знаги хеуонæй рартасдзæнæй?
- А-а... балæдæрдтæй æй е дæр, бахудтæй, æ усхъитæ батилдта. Гъе уой ба, раст зæгъгæй, уоййасæбæл бæлвурд нæ зонун. Æргом знаг ин æнæуинон æй æма ибæл нæ ауæрдуй. Æхе фæстæмæ некæд раласта тугъди будурæй. Фал уоми ба куд уодзæнæй... Ци дин зæгъон?..
- Мæнмæ гæсгæ, мах ка гъæуй, уæхæн адæймаг æй. Мах дæр Шерлок Холмстæй нæ рантæстан нæ мадтæлти губунтæй.

Гъе уотемæй ралух æй Семен Штыби идарддæри карнæ. Иссæй ЧК-й косæг. Нæ, нæ фæррæдудæнцæ, еци кустмæ 'й ка байагурдта, етæ.

Нифсгун адтæнцæ уомæй, æма рæстдзийнадæбæл ке тох кодтонцæ...

1918 анз. Адмирал Колчак агъазиау афсад арамбурд кодта ама Сибири 'рдигай ампурсун байдарта басти астаума. Гъавта аригон Советон республики хорхбал бахуацунма.

... Минкъий сахар Уральск бахаудтей хъапхани. Аллирдигей ибел ертухстенце знегте, се уодей арт цегъдунце, се тухе, се боней архайунце е байахессунбел. Фал сурхгвардионте сахарей ецегтугъдон федар исаразтонце. Берцей бере не адтенце, фал нифс, ехсарей хайгин. Зудтонце, рестдзийнадебел

Кæрон. Райдайæн нæ газети аци анзи 4-аг номери.

ке тох кæнунцæ, сæ лæги ном багъæуай кæнунбæл. Базудтонцæ сæребари адæ, æма си æгадæ, æнæнимад, цæрæнбонти дæллаг галæй цæун некебал фæндадтæй. Уæхæн дзамани ба адæймагæн æ тухтæбæл тухтæ æфтуйуй, æ хъауритæ дувæр, æртивæр кæнунцæ.

Цалдæр мæйи нæ ниууагъта знаг æ фæлварæнтæ аци сахар байахæссунбæл: ахсгиаг риндзæ ин иссайдæ æ идарддæри æмпурстæн æма æ байсунмæ, уомæ гæсгæ уотæ карзæй бæлдтæй. Æцæг æ хъазауат æмпурститæй неци рауадæй, æма, уæд исфæндæ кодта: бауадзæн сæ, кумæ нин ледздзæнæнцæ, ци фæууодзæнæнцæ сахар гъæуайгæнгутæ? Сæ хуаллаги æвæрæнтæ ку фæууонцæ, æнæ хуæрдæ, æнæ дон ку райзайуонцæ, уæд барæ-æнæбари дæр сæхе дæтдзæнæнцæ...

«Тугъди тæссаг гъуддæгутæн æнæ уæн нæййес!..»

Æма еци рæстæг, æцæгæйдæр, ралæудтæй. Сахар гъæуайгæнгутæн фæцæнцæ сæ хуæлци бунтæ... Сæ рæбунæй ци райстайуонцæ, е нæбал адтæй адæмæн. Бахаудтæнцæ устур зин уавæри. Гъудæй цидæр амал æргъуди кæнун.

Еу бон ку адтей, уед сахари революцион Совети хецауме феззиндтей бунеттон ЧК-й хайади сергълеуует Семен Штыб.

Мæнмæ ес еу фæндæ, – загъта е. –
 Раттетæ мин адæм æма æз исамал кæндзæнæн хуæруйнаг сахар гъæуайгæнгутæн.

Штыб бæлвурдæй радзурдта, æ фæндæ кудæй исæнхæст кæнунмæ гъавта, уой.

Революцион тугъдон Совети иуонгтае ардзубанди кодтонцае ЧК-й бунаеттон хайади саргълауужги пъланбаел, фал ибаел нае исарази анцае. Еугураейдаер амицъухаей загътонцае, агар тассаг пълан, дан, аей, сахар гъзеуайгангутае анауой даер берае набал анцае, знаг ба ку арбампурса, уад ма ае нихмае ка тох кандзаенаей, заегъгае. Фал Семен Штыб, аригон чекист, ци исфаендае кана, уой аенцонтаей ка раййивдтайдае, уонаей нае адтаей. Ема федараей загъта:

- Тугъди тæссаг гъуддæгутæн æнæ уæн нæййес!.. Æма нæ уомæ гæсгæ ба, гъуддаг цийфæнди тæссаг кæд зиннуй, уæддæр нæ гъæуама ма бауорама. Адæмæй нæ фагæ кæнæн, зæгъгæ, ке зæгъетæ, е æцæгæйдæр раст æй. Уогæ уомæн дæр ес гæнæн. Еубонæ уацари райстан берæ уорсгвардионтæ, хъазахъæй. Уонæй еу эскадрон исаразетæ æма мин æй раттетæ...

Тугъдон революцион Совети иуонгтæ

има сахай касгай байзаданца.

- Уацайраг хъазахъжгтжй эскадрон? Æма дж надбжл листжг кжрститж ку никкжнонцж се 'хсаргжрдтжй, уждта?
- Уомей ба зарде некемен еверун,
  е медбилти бахудтей Штыб.
  - Е гириз нæй. Æууæндис сæбæл?
- Æууæндун... Æз дæр гириз нæ кæнун,– федарæй загъта Штыб.

Æнæбундор дзубанди нæ кодта Семен. Уой размæ бон æхе «расæрфта» уацайрæгтæбæл, ракъæхтитæ сæ кодта, æма балæдæрдтæй, сæ еугурдæр сæхе фæндæй ке нæ тох кодтонцæ Уорс æфсади рæнгъити. Уомæ гæсгæ имæ æ зæрдæ исдзурдта, ци æргъуди кодта, еци зин гъуддаги син ке ес бафæлварæн. Штыб равзурста æригондæрти, сæрæндæрти, æ бакастмæ гæсгæ фулдæр æууæнкæ кæбæл адтæй, адæмон хецауади нихмæ æнæбари ка тох кодта, зæгъгæ, уони.

Цубур жмгъудмж исаразта баргунти эскадрон. Радзубанди кодта сж хæццж лжгжй-лжгмж, жргомзжрджй. Уацайржгтж десгжнгж кастжнцж хужрзжригон, хужрзконд, фжтжн тжрних, бжрзондгомау сурх командирмж, сж хæццж куд жуужнкгинжй, куд лимжнжй дзубанди кодта уомж, жма хъжбжрджр цуджй сж зжрджмж. Сж фулджр адтжнцж бунжттон цжргутж, синхаг гъжутж жма цжржн раужнтжй. Бавзурстонцж паддзахи дзамани фудцжрдтитж, фал талингж аджм цжнжбжржг зин расайуйнаг адтжнцж жма сж уорс афицертж кжми жвзедгжй, кжми фжливд дзубандитжй Колчаки жфсадмж бакодтонцж.

Нур си берети аци дзурдаржхст, дзуапгин лжхъужн ж цжститжй ракжсун кодта, жма исарази 'нцж ж хжццж знаги фжскъилдунмж ралжгжрдунмж, сахар гъжуайгжнгутжн хужлцж исамал кжнунбжл. Е син хуарз гжнжн адтжй аджмон хецауади размж сжхе жназум искжнунжн, сж разджри рахаститж бамбжрзунжн.

Семен багъавта мейдар ехсевеме. Арв мегъте ербахгедтонце. Еуей-еу хатт рартехте кениде, фал дзебех рауарун е бон не адтей. Семен ба е меднимери уоме белдтей: уехен дзамани енцондер рагъузун феууй знаги гъеуайгенгути еуверсти, е федертти 'хсенти.

Ауужнкгун лжгбжл мжнгарджй рацжун тжрегъжд жй...

Сахари кæронæй ку рахизтæнцæ, уæд Штыб æ эскадрон еу æрхæгонди фæууорæдта æма адæмæн лæмбунæгдæр ба-

лæдæрун кодта, се 'стæри сæр ци 'й, уой. Сæ бæхти къæхти сæфтæгутæ истухтонцæ бæмпæггин хæцъелæй æма ранигъулдæнцæ æхсæви тари. Радумдта. Арв фегон æй. Мегъти скъудтæй ракастæй мæйæ æма æдзæрæгхуз будурбæл байзæрста æ мæрдон рохс.

Штыб æ устур сурх бæхбæл цудæй разей. Ка 'й зонуй, циуавер сагъесте зилдæнцæ еци сахат æ сæри? Æндаг бакастæй зиндтей хъебер евелмаст. Ехе уоте дардта, цума æ фæсте æзини уорсгвардионти жнжгъжнж эскадрон нж адтжй, фал жхе сурхæфсæддонти худта тохунмæ. Ке зæгъун æй гъæуй, лæдæрдтæй æй, уацайраг хъазахъæгти зæрди дузæрдуг, фудуаг сагъесте дер, ка 'й зонуй, кед телфтенцæ, уой дæр. Ци ин гъудæй? Æхсаргардæй еу рæуигъд æма лæг нæбал æй. Кенæ ба са алкаман а гъзу а фарсма, бах фездахе ема де хедзаре байагоре. Фал цидер дессаги тухе, цидер енахур фарне адтей мейи дудзи рохсме, уоте едерсге ци тар æндæрг ранкъусæ-ранкъусæ кодта сæ разæй, уомæ. Уæдта фæстæмæ еу каст куд на факкануй? Куд исеса лаг уахан жуужнкгун аджимагмж ж къох? Уомжи дер хуерзеригон, зердхелар, енемаст лагма? Куд дзуапгин, гъуддаггинай дзубанди кодта сæ хæццæ. Цитæ дзурдта, етæ мæлæти расти хузæн зиннунцæ! Кæд æцæгæйдæр уотæ 'й, æндæра сайæгой лаг уарта уота нифсгун бадт куд кандзанай бахбал? Сайдан ана таппод хуаса нæййес, е рагæй уотæ рахаста.

Нæ, уæхæн æууæнкгун лæгбæл мæнгардæй рацæун устур тæрегъæд гъуддаг уайдæ.

Æнæнгъæлти мæйи рохсмæ, eyфондзинсей ампъези уоддер, цума зенхи бунай февзурстанца, уота са разай фæззиндтæй цалдæр сау аууони. Гæрзефтонг бæхгинтæ. Знаги æхсæвгæстæ. Ке зæгъун æй гъæуй, етæ дæр сæ куд не 'рæстæфтайуонцæ. Фæстеуат гæнæн нæбал адтей, кенедта се фендите бустеги фехалдайуонцæ. Семен сагъæс дæр нæбал ракодта, уотемæй æхсаргард фелваста æма размæ фескъардта. Æ сæри ма фегурдей еу гъуди: «Гъейтт, сер де багъудей! Дууж зингей астжумж джхе багжлстай барвæндонæй. Нуртæккæ рабæрæг уодзæней – ци де, цейберцебел амондгун де. Еу зинг, нахердигай - сарсодзан, инна фæстегæй – кенæ мæлæт, кенæ ба зар. Зар еугур сахар гъæуайгæнгутæн дæр. Ке халæ исхаудзæнæй?..

Цæттæ адтæй æ цард адæми амондæн иснивонд кæнунмæ

Еу рæстæг фæстердигæй неци згули игъустæй. Уæдта æнæнгъæлти райгъустæй циргъ æхсаргæрдти æскъот æма бæхти къæхти гъæр – хъазахъ æ фæдбæл ниххæррæт ластонцæ. Цæстифæнникъулдмæ знаги бæхгинтæн сæ кой дæр нæбал адтæй: Штыби къуар сæ ниппурхæ кодтонцæ.

Эскадрон знаги фæскъилдунмæ ралæгæрста, зæгъæн ес, бустæги æндæрæй, æцæгæй сурхгвардион отрядæй. Æ ихæс исæнхæст кодта æнтæстгинæй. Тагъдтагъдæй æрзилдæй знаги фæскъилдумтæбæл, исамал кодта хуæлцæ, тохæнгарз, райста дæс æма инсæй уацайраги æма фæстæмæ Уральски æрбалæудтæй.

Семен Митрофани фурт Штыби, еци дессаги адæймаги, а идарддари жнанцойна тохи царди на фрите аркодтонца Цартат Кавказма. Раздар бал Стъараполи зилдма, уой фасте ба махма, Иристонма.

Цæветтонгæ, æ хабæрттæ рауадæнцæ уотæ. Не 'фсæдтæ Колчаки уорсгвардион тухти ку ниппурхæ кодтонцæ, уæд Штыбмæ фæдздзурдтонцæ Мæскумæ. Уоми фæцæй цубур рæстæг. Æнхæст кодта комкоммæ Феликс Эдмунди фурт Дзержинскийи фæдзæхститæ. Сæрмагонд ихæс æнхæст кæнгæй адтæй Польший фронти, Дагестани, Азербайджани æма æндæр рауæнти.

1921 анзи жй исжрвистонцж Новороссийскмж, Сауденгизон зилди ЧК-и хецаужй. Семен Митрофани фурт уоми исаразта зианхжесгути, бандитти нихмж тохгжнжг къуар. Еци къуар жхе равдиста хъжбжр сжржн, джсни тохгжнжгжй, цубур жмгъудмж исжнхжст кодта, ци ихжстж жвжрд ибжладтжй, уони, жма 'й ужд исжрвистонцж Стъараполи зилдмж.

Уæдмæ Штыб иссæй тохæхсист, фæлтæрдгун чекист. Æндон Феликси — уотæ худтонцæ уæди рæстæгути советон Республики чекисти раздзæуæг Дзержинскийи — фарсмæ ке ракуста, е ин хъæбæр фæййагъаз æй æ идарддæри царди æма чекистон кусти. Ци ихæстæ æ размæ æвæрд адтæнцæ, уони, уæдта æ царди алли гъуддаги дæр фæнзта Дзержинскийи, архайдта уой хузæн унбæл. Куд фæззæгъунцæ, æрдомæ дæр нæ дардта мæлæт, цийфæнди рæстæг дæр цæттæ адтæй æ цард фæллойнæгæнæг адæми сæрбæлтау иснивонд кæнунмæ.

Æ растадабал араууандун кодта а нихматохгангути дар

Стъараполи зилди тæккæ тæссагдæр ема зиндæр æрахæссунбæл нимадтонцæ уорсгвардион болкъон Беззубови бандæ. Идарддæр ин бухсæн нæбал адтæй. Гъудæй ин, ци амал æма гæнæн ес, уоййасæбæл тагъддæр кæрон искæнун. Фал кутемæй? Æнцонтæй ибæл нæ фæххуæст уодзæнæ. Бандæ тохæнгарзæй æ къобалæмæ, уотемæй æнæнгъæлти кæцæйдæр фæззинниуонцæ, сæ фудмиутæ ракæниуонцæ æма бабæй гъæдти рафардæг уиуонцæ...

Штыб исфæндæ кодта банди разамонаетæн æ нисантæ, æ хъозæнттæ, æ уайæнтæ базонун. Куд ин радзурдтонцæ, уотемæй Беззубов цидæр кастæй æхемæ, уотæ æнгъалдта, æма си æ алливарс еугурæйдæр, алли рауæн дæр æмрезæги резунцæ. Ка 'й зонуй, ци гъуди кодта, ци æнгъалдта, фалахид «бацæуидæ дзубандий» бунæттон советон разамонæг косгути хæццæ. Бауадзидæ æхемæ уæхæн æвзурст лæгти минæвæртти, фал æ дзурдæн алкæддæр адтæй еу кæронбæттæн:

 Нæ, уæ сæртæ дзæгъæли ма ресун кæнетæ, уæ фæлтæрæнтæй неци рауайдзæнæй, мæхе нæ ратдзæнæн...

Фулдар хаттити минавартти уадзгае дар набал раканида, са сарма син байагорида ахе бандай ахастити. Айдагь е на, фал сабал марунай дар на аурста.

Штыб федарай исфанда кодта банди разамонаги ханца лагай-лагма фембалун. Зудта 'й, е малати ханца гъазагау ке ай, сар берагъи коми байваруни хузан, фал ай а зарда ладардтай: андар хуаздар амал наййес гъуддаг ана тог никкалгай исанхаст канунан.

Бандитти хестæр æхецæй хумæтæги нæ ниббоз æй, ГПУ-ий хайади хецау æхуæдæг æхе хæццæ дзубанди кæнунмæ ку гъавта, уæд! Семен Митрофани фурт си цубур рæстæгмæ райста дзуапп финстæгæн: «Дæттун афицери дзурд, бадзубанди кæнунбæл арази ке дæн æма уæ ке нæ фæссайдзæнæн. Æцæг уотемæй, æма дæ хæццæ гъæуама уа айдагъдæр дууæ лæги, уонæй еу — Иванников. Е æнæмæнгæ. Уæ сæрæй æрдо дæр не 'рхаудзæнæй, мæ фæндæ мин ку исæнхæст кæнайтæ, уæд. Махæй уæмæ лæг æнгъæлмæ кæсдзæнæй гъæдгæрони. Болкъон Беззубов».

Иванников адтей Беззубови банди дзурддзеугедер хестертей еу. Е уомей цалдер бони раздер барвендоней ехе равардта советон хецаудзийнади хецауади къохме – е зерде дардта, уотемей ме уавер кед фенцондер кенине, зегъге. Фал цемен агоруй Беззубов Иванникови? Цемен ей багъудей? Еци еу цефен дууе терхъоси рамарунме гъавуй? Е маст исесунвенде кенуй?

Циддæриддæр адтæй, уæддæр нæбал раййивта æ фæндæ Штыб. Куд бадзубанди кодтонце, уоте амунд рестеги Семен Митрофани фурт ербалеудтей банди астьони. Бехей реуег ергепп ласта, баргин хузей бараст ей, еу рауенме ка ерембурд ей, еци тингунхуз, енедаст адеми разме. Е цесте себел радардта, еу рауенме райамудта къохей.

– Уæ гæрзтæ æрæвæретæ æма мæнæ ами цалхæмбурдæй æрбадетæ. Игъосетæ, æз уин ци дзордзæнæн, уомæ.

Кæд æ зæрдæ хъæбæр гупп-гупп кодта, уæддæр æ цæсгонбæл нæ фæббæрæг æй. Айдагъдæр сæмæ лæмбунæг кастæй, гъома си, еске ести миуæ ку ракæна, зæгъгæ. Фал бабæй дессаг: раст Уральски куд адтæй, уотæ бабæй ами дæр байгъустонцæ æ дзурдмæ.

Еци бон сауæнгæ хори ранигулди уæнгæ Штыб рарвиста бандитти 'хсæн. Еу сехуар дер, рефтад дер искодтонце. Лембунег, **жргомзжрджй** дзурдта сж хжццж, Советон хецаудзийнадæ, большевикти парти, Ленинæн сæ тохи сæр цæбæл æй, ци хæссуй адæмæн нæуæг цард, ке пайдайæн, ке амонджн аржэт жрцуджнцж жма цжунцж еугур гъуддегуте дер не бести, уой туххей не бести. Штыб, ке зепъун ей гъеуй, зудта, лæгъузгæнгутæй сæ еугуремæ еу зундирахаст ке нæййес, сæ еугерей æй балæдæрун ке на бафанддзанай... Фал бандиттама кастей ема уидта: ес си, сайд кебел ерцудей, е талинге, е едули зунди фудей ке æрбахаудтæй аци лæгмарти æхсæнмæ, уæхæнттæ дæр. Уæртæ имæ куд лæмбунæг игьосунца. Чекист баладардтай, Иванниковмæ банди ахæстдонæмæ сæ маст исесунма ке на фадздзурдтонца. Алкедар си фæндадтæй æхе цæститæй фæууинун, сурхити къохмае ахе ка равардта, уомае ластъузæй неци кæсуй, уой...

Изæрæй Штыб загъта банди разамонаегæн, – сæ къуар æ гæрзтæ æрæвæрæд, зæгъгæ. Фал бабæй Беззубов æнæнгъæлти æхе ниффесинмæ кодта. Æ цæстингаси фæззиндтæй цидæр дузæрдугдзийнадæ.

Штыб кæд рамæстгун æй, уæддæр æхебæл фæххуæцгæй загъта:

– Нæ арази кæнетæ? Гъема уæ уæд, куд уæ фæндуй, уотæ уæд. Æцæг ми ма рагъаст кæнетæ! Цæрунæй, мæлунæй уæ барæ ес æма уæ нæ фæндуй... Нур уæбæл нæбал байауæрддзинан. Нæ фегъустон ма зæгъетæ, игъосетæ?!.

Ка име игъуста, ете феккуддер енце. Аллирдигей райгъустей масти гъерте, хъелеба. Еугурейдер енгъелме кесун райдедтонце, Беззубов ци зегъдзеней, уоме. Уед е енебаригомау исистадей, хестег бацудей Штыбме.

– Хуарз мадта... Æз дæбæл æууæндун! – загъта лæг. – Æцæг нуртæккæ нæ. Еу-дæс бони нин раттетæ рагъуди кæнунæн, ами, гъæди нæ гъуддæгутæ ес, æма уони рахецæн кæнун гъæуй... Дæс боней фæсте мæ адæми разæй уæ ГПУ-ий азгъунсти рази уодзæнæн. Кæд уи æруагæс кæнуй, уæд мæнæ аци дууæ лæхъуæни уæ хæццæ хонетæ, зæрдæвæрд уодзинайтæ, – æма Беззубов дууæ лæгей сæ фæсонтæй бансуста Штыби размæ.

– Фæууæд уотæ, – загъта Семен Митрофани фурт. – Бангъæлмæ кæсдзинан дæс бони.

Æма 'й æ чекистон нæдтæ æркодтонцæ Цæгат Иристонмæ

Аци хатт Беззубов на фассайдта а дзурд. Ци бон загъта, раст еци такка бон Стъараполи ГПУ-ий хайади азгъунсти разма арбалауун кодта а гарзефтонг бандитти къуар ама ахе равардта.

Штыб знаггадæгæнгути нихмæ æнтæстгинæй ке тох кодта, еци тохи æхе бæгъатæрæй ке равдиста, уой туххæй æй 1923 анзи 14 апърели Советон хецауадæ исхуарзæнхгин кодта Сурх Турусай орденæй. Уой фæсте тагъд рæстæги фембалдæнцæ Дзержинскийи хæццæ. Ку хецæн кодтонцæ, уæд ин Феликс Эдмунди фурт балæвар код-

та æ хузисист мæнæ уæхæн финсти хæццæ: «Хъазар Семен Митрофани фурт Штыбæн, контрреволюций нихмæ еумæ куд тох кодтан, уой зæрдæбæл дарунæн. Ф. Дзержинский».

Уой фæсте С.М. Штыби æ чекистон нæдтæ æркодтонцæ махмæ, Цæгат Иристонмæ. Ами дæр багъудæй æ оперативон къуæртти сæр. Медтугъди рæстæги нæуæг цардарæзти нихмæ тохгæнгутæн сæ фулдæр пурхæгонд ку 'рцудæнцæ æргом тохи, уæд, ка ма си райервазтæй, етæ уæддæр сæ пурхæ калдтонцæ, сæ мæститæ истонцæ сабурцæрæг адæмæй. Æстъигътонцæ, мардтонцæ хумæтæг фæллойнæгæнгути, истонцæ син сæ фонс, нæ сæ уагътонцæ сæ нæуæг, сæребарæ цардарæзтмæ бавналун.

Семен Штыби 1923 анзи исæрвистонца ардама ГПУ-ий хайади хецауай. Æ хаецца искодта а еузардиуон агъазгангути, а отряди иуонгти дар. Ета уаедма бахсистанца революций знаетти нихма тугъдтити ама сабал Семен Митрофани фурт а зарда хъабар дардта. Е зудта, хуанхон зинвадуатти анцон тох канан ке на уодзанай бунаттон налат, гъигтаг бандитти нихма, каед ета устур къуарттай на хаттанца арф, унгаг камтти ама тар гъадти, уаеддар.

Штыб фиццагидæр райдæдта бунæттон цæрæг адæммæ медтугъди бæнттæй ци тохæнгарз байзадæй, уони æрæмбурд кæнунæй. Æнцон нæ адтæй еци гъуддаг. Хуæнхон адæм рагæйдæр тохæнгæрзтæ уарзагæ адтæнцæ, исахур сæбæл æнцæ æма сæмæ сæ раттун æнцон нæ кастæй. Штыб агъазиау куст бакодта еци тохæнгæрзтæ æрæмбурд кæнунбæл, бандиттæ хумæтæг цæрæг адæми хигъдæй фулдæр куд нæбал кодтайуонцæ, уобæл.

Адам неранга дар имисунца са хуарзганаги рохс ном

Семен Митрофани фурт еци бæнтти æгириддæр æнцойнæ нæ зудта, бæхæй дæлæмæ дæр нæ хизтæй. Пурхæ кодта бандитти, сæ уедагæ син скъудта, адæми æнцад цæрун ка нæ уагъта, нæуæг æгъдæуттæ æрфедарунбæл æ уоди бицъинæг ка тудта, уонæн. Зæгъæн ес, Штыб адтæй, куд фæззæгъунцæ, саргъбæл ка райгурдæй æма саргъбæл ка фæммард æй, уонæй, кæд бæхгини хæдзари нæ, фал косæг лæги хæдзари райгурдæй, уæддæр. Æ мæлæт иссирдта тугъди будури.

Е адтæй 1923 анзи ноябри кæронмæ хæстæг. Бандиттæ æрбампурстонцæ æма фæттардтонцæ Иригъæуи цæргути фонс.

Семен Митрофани фуртмæ куддæр фæххабар æй, уотæ æхе бæхбæл багæлста, æ хæццæ ракодта æ адæми æма фæффæдеси 'нцæ, кумæ амудтонцæ, уордæмæ.

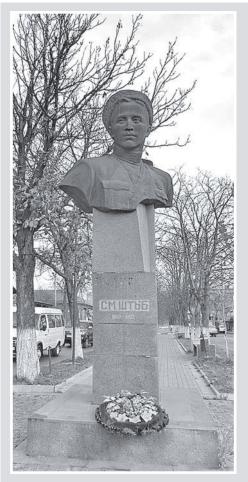
Дессаги хор бон адтей, арвбел еу мегъи цъопп дер не феууидтайсе. Терегъед ей, устур терегъед уоте еригоней мердтеме бацеун уехен ирд, райдзаст бони ба уелдайдер... Фал еци сахат мелетбел ка гъуди кодта...

Æвæлмаст бæхтæ уайтæккæ баййафтонцæ фонс æскъæргути. Бандиттæ куддæр доргин æрхæй фæууоддæр æнцæ, уотæ сæбæл уордæмæ ралæудтæй Штыби фæдесонти къуар. Етæ сæ фонс фæууагътонцæ ема фæстæмæ æхсгæй уоми уæлæмæ исфардæг æнцæ гъæдæрдæмæ. Берæ си нæ райервазтæй. Сæ фулдæр фæццагъди 'нцæ, фал, гъулæггагæн, знаги нæмугæй фæммард æй ГПУ-ий хайади хецау С.М. Штыб дæр.

Уотæ бæгъатæр тохи æ мæлæт иссирдта æхседгæзæрдæ революционер, фæллойнæгæнæг адæми сæрбæлдзорæг рæстзæрдæ чекист Семен Митрофани фурт Штыб.

Адам када канунца са хуарзганаег, са бартабал ановудай тохганаег лахъуанаен. Райдайани куд загътан, уотемай ин а номбал на сайраг сахари расугъддар фазтай еуей дар уоман исхудтонца. Уомай уалдай ибал искодтонца тохи зар дар, махма ба уахан зарта канунца ацаег багъатар, ацаег ахсаргин адамбал.

Редакцийæй. Аци æрмæг æ рæстæги бацæттæ кодта журналист А. АРКАДЬЕВ æма мухургонд æрцудæй журнал «Мах дуг»-и 1968 анзи æхсæзæймаг номери.

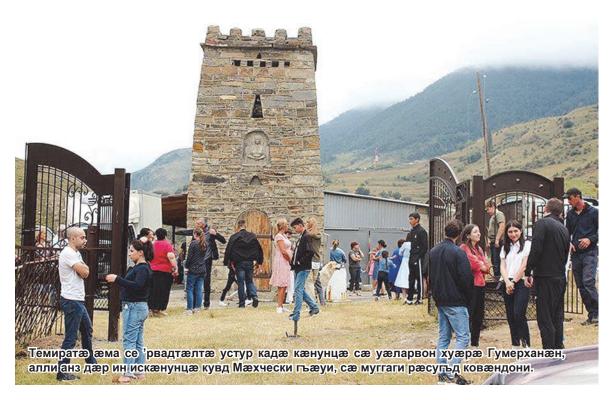

Дзæуæгигъæуи бæрæгастæу фæзæ æма гъæунгæн 1926 анзи лæвæрд æрцудæй С. Штыби ном, 1987 анзи ба ин аци фæзи ниввардтонцæ циртдзæвæн. Семен Штыби байвардтонцæ Дзæуæгигъæуи мемориалон уæлмæрдти. Æ хæццæ ма байвардтонцæ сурхгвардион Иван Котови – е дæр еци операций архайгæй, фæммард æй. Сæ циртбæл син ниввардтонцæ еумæйаг циртдзæвæн.

зурд дæмæ аргъауи хузæн фæк-

кастей, фал текке дессагдер ба

«НЕ УЕЛАРВОН ХУЕРЕ НИН АГЪАЗ КЕНУЙ...»

Нæ республики гъæууон хæдзаради хестæр æма астæуккаг кари косгутей бере, еведзи, нæ уодзæнæй, Темирати Мæрзахъули фурт Андрейи ка нæ зонуй, уæхæнттæ. Е берæ æнзти дæргъи æнтæстгинæй разамунд лæвардта айдагь Уæрæсей нæ, фал жнжгъжнж Советон Цждеси дæр зундгонд кустуат – еугонд «Цӕгирконсерв»-æн, æ коллектив еудадзуг разæй адтæй æ къабази кустуæтти хæццæ ериси, на республики царгути гътуага нæ уагъта гъæууон хæдзаради аллихузи продукцийей, фулдер - халсартей, хуерзгьеде консервте ема денттей.

Советон доги Андрей хуарзæнхæгонд æрцудæй Ленини, уæдта «Кади нисан»-и ордентæй, майданæй «Иристони кадæн», Адæмон Хæдзаради Еугурцæдесон Равдисти сугъзæрийнæ, æвзестæ æма бронзæ майдантæй. Æй Уæрæсей, уæдта Цæгат Иристони гъæууон хæдзаради æскъуæлхт косæг.

«НЕКÆД УÆ ФЕРОНХ УОДЗÆНÆН... СУМАХÆЙ ДÆР ИРОНХ КУД НÆ УОН...»

Андрейи хæццæ хæстæгдæр базонгæ дæн, Темирати муггаги киунугæбæл косун ку райдæдтон, уæд. Æма си еухатт ракурдтон, муггаг сæ уæларвон хуæрæ ке хонунцæ, уой туххæй мин бæлвурддæр радзорун.

– Æ ном æй Гумерхан, – райдедта æ дзубанди Андрей. – Рагфидтæлтæй байзадæй уæхæн таурæхъ. Кæддæр Дигоргоми цардæнцæ цуппар æнсувæри – Темира, Дзанхъис, Хъазах æма

Саукуй. Адтей син еунег хуере Гумерхан. Еу сæрдигон бони æнсувæртæ рандæнцæ игуæрдæнмæ хуасæ кæрдунмæ. Сехуарафони ба син Гумерхан фæххаста хуæруйнаг. Бон адтæй райдзаст, хор тæмæнтæ калдта арвбæл, мегъжн ж кой джр некжцжй адтæй. Кизгæ игуæрдæни нарæг къахнадбæл куд фæххæстæгдæр æй e 'нсувæртæмæ, уотæ æвеппайди æ сæрмæ фæззиндтæй бемпеги хузен уорс-уорсид мегъи къубулойнæ, райдæдта карз думгæ, мегъæ æхе бунмæ **жруагъта**, Гумерхани ар**жхстгай** исиста æ гъæбесмæ æма уоййадæбæл æрбайсавдæй арви æгæрон цъæхи. Æнсувæртæ къехей райзаденце, исдзорунгьон дæр си некебал иссæй. Уæдта бауадæнцæ, мегъæ син сæ хуæри кæцæй фæххаста, уордæмæ, фал ма си айдагъдæр иссирдтонца къахнадай минкъий уоддар Гумерхани дзабур. Хъжбжр жрмæтъæл æнцæ, мадта куд адтай-

Рахæлæф кодтонцæ сæхемæ. Сæ фидæ Байборухъæн хабар ку радзурдтонцæ, уæд е гузавæгæнгæ, мæтъæлæй æ сæр батилдта: «Ци уин зæгъон, мæ биццеутæ? Æз уæхæн гъуддаг уингæ нæ, фал игъосгæ дæр некæд фæккодтон... Агорун æй гъæ-уй нур...»

Æхсæвæ бийнонтæй æ цæстæ дæр неке æрцъундæ кодта. Сæумæй ба бон куддæр фæцъцъæх æй, уотæ æнсувæртæ рандæнцæ сæ хуæри агорæг. Темира – хонсармæ, Саукуй – цæгатмæ, Дзанхъис – искæсæнмæ, Хъазах ба – нигулæнмæ.

Сауæнгæ зумæги райдайæнмæ фæррацо-бацо кодтонцæ биццеутæ, ци нæ ком, ци нæ хонх басгарстонцæ, уæхæн нæбал байзадæй.

Уæд еу сæумæ æнсувæрти хестер Темира искувта Хуцауме **жма си з**ердиагей ракурдта, цемай ма син ужддар еу хатт сж уарзон хуæри фæууинун кæна. **Æ**ма бабæй рандæй агорæг. Аци хатт æ гъуддаг фæррæстмæ 'й. Камидар метин афцагбал Темира бахаудтей еу устур легетмæ. Уоми æ зæрди адтæй æхсæвеуат бакжнун. Æхе куд жруагъта лæгæти къуми æма æрæмбарзта ниметей, уоте дин евеппайди æ алфамбулай ку ниррохс уидæ. Фæггæпп кодта Темира, кæсуй æма æ размæ байгон æй лæгæти дуар. Разиндтæй си агъазиау ресугъд уат. Уати астеу ба леууй Гумерхан, изæди хузæн æма фæлмæн ходуй е 'нсувæрмæ.

Фæццийнæ кодтонцæ кæрæдзебæл хуæрæ æма æнсувæр, уæдта ин Гумерхан загъта: – Уæларвон тухæ мæ фæххаста æ хæццæ еци бон, нур мæнæн фæстæмæ 'здæхæн нæбал ес. Фал уж некжд феронх кжндзæнæн. Сумахæй дæр гъæуама иронх макæд уон. Мæнæ уин мæ минкъий лæвар – уацамонгæ, хумæтæг нæй – е уин еу мæйæ раздæр зонун кæндзæнæй, муггагбæл хуарзæй дæр, лæгъузæй дæр æрцæуйнаг ци уодзæнæй, уой. Мæ номбæл ба хуарæфснайæнти агъоммæ исковиайтæ - ехсири гъесте ема ерте уæлвицки...» Уотемæй Гумерхан рафæндараст кодта е 'нсувæри æ райгуржн хждзаржмж...

Андрей еу минкъий рæстæг нигъгъос æй, нецибал дзурдта, уæдта мæмæ æрбакастæй æма загъта: –Лæдæрун дæ, мæ раде æй, æма нæ уæларвон хуæри агъаз берж хжттити балжджрдтан. Дæнцæгтæ дин æрхæсдзæнæн. Зонис ме 'рвадæ Темирати Виктори, гъжууон хждзаради наукити доктор, профессор, берæ жнзти джргъи жнтжстгинжй разамунд лæвардта Хуæнхон паддзахадон аграрон университетæн. Уомæн æ фидæ Хæмиц, мæ фиди 'нсувæр, Устур Фидибестон тугъди фецей, зегъен ес, райдайæнæй кæронмæ, фал, цъеремухст дер некед фецай. Еухатт се 'фсаддон хайбал немуц ерхъола 'нце, цеген ратонуни мадзал нæбал адтæй. Хæмици æмбæлттæ минкъийæйминкъийдер кодтонце. Акъоппи бадтей, сер исесен дер си не адтей, ехецен феййервезун æнгъæл нæбал адтæй. Ey усми ж фур тухст жма фелладей леген е цестите феххуестенцæ, æма дин æ медфунæймæ ку райгьосидæ: «Ма тæрсæ, Хæмиц. неци дин уодзжнжй, фжййервæздзæнæ...» Фестъæлфтæй æ медбунати Хæмиц, ракæсæ-бакæсæ кæнуй, фал æ рази неке... Уæдмæ райдæдта нæхе æфсæдти нимпурст, æрхъолай цæг ратудтонцае, фал Хамици амбæлттæй æгас некебал адтæй... Нæхе æфсæддонтæ имæ ку æрбахъерттенце, уед си Хемиц ракурдта, æркæсайтæ, дан, мин ма фасонтама, цидар анахур сугъд ма канунца, застъга. Раластонце ин е цинел, фезууидтонце ефседдон хурдзин ема сж десжн кжрон нжбал адтжй – цинел дæр, хурдзин дæр издий æрхъезтæй сарсийнæ фестадæн-

ДУЙНЕЙ ИСКОНДИ ДЕССÆГТÆ ÆMA СОСÆГДЗИЙНÆДТÆН КÆРОНМÆ БАЗОНÆН НÆЙЙЕС...

Иннæ хабар ба уæхæн адтæй, Задæлески гъæуккаг Бæзити Инали фурт Бидолæ адтæй Темирати хуæрифурт. Службæ кодта 1914 анзи зундгонд инæлар Брусиловма ветеринарон хаййи болкъони цини. Адтæй имæ берæ тугъдон хуæрзеугутæ. Бидолæ **жфсжддон хай джр еуужхжни** бахаудтей хъебер зин уавери. Æхсæви, æ цатири, хуссæнбæл жхе жруагъта Бидолж, исон ци бауодзинан, зæгъгæ, еци гъудий хæццæ. Мæтъæл адтæй æ ординарец дæр. Фæсæмбесæхсæвæ ба дин Бидолæ æвеппайди ку балæдæридæ æндеггæй, цатири сæроæл, цидæр къахдзæфти змæлд. Æма æ гьос ку радаридæ: «Æз дæ мади хуæрæ Гумерхан дæн, ма тæрсæ, алцидæр хуарз уодзæнæй...» Бидолæ сагъæси бафтудæй, хуссæг æй нæбал ахæста. Ку 'рбон æй, уæдта райдæдта Брусилови зундгонд ним-

Андрей æхуæдæг, кæдмæ цæра, уæдмæ дæр си некæд феронх уодзæнæй еци фæззигон изæр 1957 анзи. Уæд е, 27-анздзуд æригон агрономон факультети фæсте косун райдæдта Чиколай Ленини номбæл колхози. Еу изæр фæскуст æ бидарки рандæй Силтанухъи будурти æ фиди 'нсувæр Геуæргий бæрæггæнæг. Уоми Дигоргоми колхоз æфснайдта æ нартихуар, Геуæрги ба адтæй колхози сæрдар. Фæццийнитæ кодтонцæ æмбесæхсæвтæмæ æрвадтæлтæ кæрæдзебæл, хуарз фæббадтæнцæ, уæдта Андрей цæунвæндæ искодта.

Геуæрги æй нæ уагъта, æнафонæ 'й, мабал цо, ку 'рбабон уа, уæд цæудзæнæ, зæгъгæ. Фал æригон агроном тарстæй, сæумей планеркæмæ ку байрæги кæнон, уæд е аййев нæ уодзæнæй. Æ над ракодта Чиколай 'рдæмæ. Æ бидаркæй еу минкъий ку бауадей фæззигон итигъд будури, уæд ибæл берæгътæ æрбамбурд æнцæ. Бæх уайун байдæдта, фуртæссæй æ хеди тæф мегъи хузæн исбадтæй сæ сæрмæ.

Андрей ба æ бон цæйбæрцæ адтæй, уойбæрцæ гъæр кодта, æ зæрдæ æрлæуунмæ 'й берæ нæбал гъудæй.

Чиколайжй Дзæуæгигъæумæ надмæ ба ма гъудæй дзæвгарæ бауайун. Сирдтæ дууердигæй хæстæгæй-хæстæгдæр кордтонцæ бидаркæмæ, еу имæ си фæстети исгæпп кæнун дæр равзурста. Æвеппайди разæй ферттивта хуæдтолги цирæгъти рохситæ. Куд хæстæгдæр кодтонцæ, уотæ берæгътæ æнæбари еугай-дугаййæй æхсæви тари фæццидæр æнцæ.

Хуждтолгж бауорждта, шофер рахизтжй кабинжй жма байамудта, мж фжсте рацо, зжгъгж. Бахъжртун кодта бидаркж Чиколай гъжугжронмж, жнждзоргжй разилджй жма сахари ражже райевгъуджй. Ка дж, кжмжй дж, зжгъгж, ма бжргж дзурдта ж фжсте, фал е нжбал жрлжудтжй.

Еугуремей дессагдер ба е адтей, ема еци ензти ехсевигон не — боней дер аци надбел кед рацудайде дууе-ерте уезласен хуедтолги! Уой фесте бере феффарста, феййагурдта е ервезунгенеги Андрей, фалнеци... «Еведзи меме еци леги не уеларвон хуере рарвиста, — дзурдта Андрей. — Ендера е ка адтей?»

Æ бæх ба еци æхсæви фæсте еу-дæс бони нæдæр хуæргæ бакодта, нæдæр дон баниуазта, æ къæхтæбæл нæбал ислæудтæй, ниммардæй... Андрей æхуæдæг дæр дзæвгарæ рæстæг æ кеми не 'рцудæй...

Темиратæ æма се 'рвадтæлтæ устур кадæ кæнунцæ сæ уæларвон хуæрæ Гумерханæн, алли анз дæр ин искæнунцæ кувд Мæхчески гъæуи, сæ муггаги рæсугъд ковæндони.

Нæййес кæрон дуйней дессæгтæ æма сосæгдзийнæдтæн. Æма сæ, æвæдзи, кæронмæ дæр некæд æма неке базондзæнæй.

ХÆМИЦАТИ Морис

Республикон дзиллон æхсæнадон-политикон газет «Дигорæ». Сæйраг редактор: САКЪИТИ Бариси фурт Эльбрус.

Газет исаразæг æма уадзæг: РЦИ-Аланий мухури æма дзиллон коммуникацити гъуддæгути фæдбæл Комитет. 362003, РЦИ-Алани, г. Дзæуæгигъæу, Димитрови гъæунгæ, 2. Редакций адрес: 362015 РЦИ-Алани, г. Дзæуæгигъæу, Къостай номбæл проспект, 11, 6-аг уæладзуг.
Тел.: 25-22-56 (факс), 55-08-16; 25-93-00.
E-mail: gazeta-digora@inbox.ru.
Нæ газети сайт: http://gazeta-digora.ru.

Газет регистрацигонд æй бастдзийнади, хабархæссæг технологитæ æма дзиллон коммуникацити сфери Федералон служби Управлений РЦИ-Аланий. Рег. номер ПИ №ТУ15-00141, 2017 анзи 14 апърели. Газет мухургонд æрцудæй АБÆ «Рауагъдадæ «Хонсайраг регион»-и. 357600, г. Ессентуки, гъæунгæ Никольская, 5а.

Газет цæуй къуæре еу хатт – геуæргибони. Рафинсуни индекс: 73946. Тираж 950. Заказ № 406. Мухурмæ гъæуама финст æрцæуа – 17.00; 27.02.2023.

Мухурмæ финст æрцудæй – 17.00; 27.02.2023.

Нæ газетæй ист æрмæгæй пайда кæнун æнгъезуй, нæ редакций аразийæй. Уæдта гъæуама бæрæггонд уа, нæ газетæй ист ке æй, е.

Финстатута, къохфинстита, хузтан рецензи на даттан, уадта са автортама дар фастама не 'рветан. Газети ци армагута рацауа, уонабал барнондзийнада хассунца са авторта.